

Dnesek

ROČNÍK I.

V PRAZE 28. LISTOPADU 1946

ZA Kčs 3.50

Svoboda v demokracii

DR ANT. KLATOVSKÝ

Boj o čtyři miliardy

KAREL TARABA

Vesnice

EMA TETÍNKOVÁ

Škola demokracie

A. L. LLOYD

Svítání

DR JIŘÍ ALTER

Němec o Němcích

Zaměstnanecké rady — Rub slávy — Je všude nadbytek veřejných zaměstnanců
Brigády v zemědělství — Udávач má nést risiko — Nepříjemný člověk — Svět se na
nás dívá... — Studentská politika — Prosba Češek, vdaných za Němce — K případu
Michala Mareše — Povídky o dávce z přírůstku na majetku — Spis D II 31/45

1. cena

soutěže Ústředí čs. hospodyň
za nejlevnější

VÁNOČNÍ POCHOUTKU

$\frac{1}{4}$ kg ovesných vloček, $\frac{1}{4}$ kg hladké mouky, $\frac{1}{4}$ kg cukru, $\frac{1}{4}$ l mléka, 1 kyprčí prášek S ČERVENÝM ROHEM, lžička kakaa a lžička skořice, špetka soli. Můžeme zlepšit přidáním 1 vejce, citronové kůry, lžičky syrobu či umělého medu, nebo lžičky omastku. Prášek S ČERVENÝM ROHEM rozmícháme do mouky a všechny přípravy jednoduše smísíme. Přidáváme-li vejce, utřeme je předem s cukrem, případně i s tukem. Dáme na plech, pečeme půl hodiny v prudké troubě.

VLOČKOVÉ ŘEZY

S ČERVENÝM ROHEM

Prvotřídní
BONBONY

Kaka

Nevěříte tomu?

A přece je pravda, že sklenka (100g) ovocné šťávy Ceres má tutéž výživnou hodnotu jako 40 g hovězího masa. Proto tak dobře prospívají děti, které ji po jídle pravidelně pijí. Ovocná šťáva Ceres jim výborně chutná a má veliký obsah vitaminů.

CERES
ovocné šťávy
s obsahem vitaminů

OBSAH DNEŠKA Č. 35: DR FRANTIŠEK KAFKA: Politická mapa Evropy. — JIŘÍ HEJDA: Ceny. — ZDENĚK DANŠOVSKÝ: Narodila se nová literární kritika? — EUGEN ERDELY: Je Hitler živ? — DOC. DR FRANTIŠEK BĚHOŮNEK: Spoutaná věda. — MICHAL MAREŠ: Proč nemlčím? — Poznámky k jedné řeči. — Lom. — Trvale zamračeno? — Falešné pozlátko. — Nad troskami pražské radnice. — O pražském vysílání. — Jak bolavé místo přestane bolet. — Co je nacismus? — Děti, učitelé a národ. — Jakého člověka vytváříme? — K případu Michala Mareše. — Můj případ. — Studentske valné hromady.

Dnešek

řídí Ferd. Peroutka

VDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

VYCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TŘ. 9

Telefon číslo 390-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 85.622. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 168.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 3.80. — Dohledací pošt. úřad Praha 25. — Odpovědný redaktor Ed. Ve-

Dr. Ant. Klatovský

Svoboda v demokracii

Na tom, jak uplatníme ideu svobody v úseku politickém, hospodářském a kulturním, závisí z největší části splnění poslání našeho národa.

V demokracii musí být omezována libovůle jedněch, aby nebyla dotčena svoboda druhých. To je nejen právem, nýbrž nejnaléhavější povinností demokracie. Kde však jsou meze svobody v demokracii? Co je svobodou a co libovůlí, kde končí svoboda a začíná libovůle? Mnoho lidí, odchovaných morálkou staré demokracie liberalistické, bude považovat za projev samozřejmé svobody, co v demokracii — řekněme řádové — se jeví jako libovůle nebo zvůle. Ale není tu na druhé straně nebezpečí, že pod rouškou nutného omezení zdánlivé svobody může být postižena svoboda skutečná?

Problém svobody byl by celkem jednoduchý, kdyby jedinec žil beze vztahu k lidské společnosti. Každý náš čin dotýká se nějak společnosti, a naopak osudy společnosti budou mít nějakou odezvu v našem osudu vlastním. Zde může být vodítkem heslo, že zájem jednotlivce má se podříditi zájmu celku — a to nejen ku prospěchu celku, nýbrž současně ku prospěchu jeho vlastním.

Uvedme konkrétní případ. Odsunem Němců octl se náš stát v situaci, kdy musí s největší prozíravostí hospodařiti s lidskými silami a do krajnosti využití schopnosti a výkonnosti každého jednotlivce. Bylo správně řečeno, že každý z nás by měl pracovat za tři. A v této tak kritické a o daleké budoucnosti rozhodující době vyskytne se velký počet jedinců, kteří špatně chápané svobody zneužívají k jednání, hovicímu jejich úzce osobním, egoistickým zájmům, ale škodícímu zájmu celku. Na př. tím, že opouštějí pole své dosavadní pracovní působnosti, v němž právě nyní by mohli být národu užiteční, a hledají nové zaměstnání, které jim snad přináší větší pohodlí, ale téměř žádný užitek pro celek. Není zde přímo povinností demokracie omeziti »svobodu« takových jednotlivců? Anebo nebylo by bývalo aktem státnické moudrosti a prozíravosti, kdyby ti, kdo odcházejí do pohraničí, byli nuceni setrvaťi tam určitou dobu? Nebylo by se tím zabránilo nejkřiklavějším případům kořistnictví, rozvracejícím obecnou morálku?

A takových počinů a situací, které přímo volají po zásahu státní moci, je velmi mnoho. Zdá se však, že na vládních místech jsou určité rozpaky, zda by snad takovými zásahy nebylo postiženo jádro demokratických svobod. Zda by to vlastně nebylo napodobení method totalitních režimů. Ano, kde přestává demokracie a kde začíná totalita? Jisto je, že nemůže být spatřován základní rozdíl mezi demokracií a totalitou ve formě zásahů do zdánlivých svobod ani v míře tvrdosti těchto zásahů. Když dva dělají totéž, není to totéž. Rozhodujícím je pouze obsah a účel těchto zásahů. Nezapomínejme, že totalitní režimy těžily právě z chyb demokracií, jejich nerozhodnosti a těžkopádnosti, sklonu k anarchii a liknavosti v odpírání zlému.

Z této úvahy můžeme dospěti k zásadě, že žádný režim se neprohřešuje proti demokratickým principům ani sebe drastičtějším omezením zdánlivých svobod, sleduje-li tím obecné dobro. Ovšem jen pod touto podmínkou.

A tu se u nás setkáváme s podivným zjevem. Zatím co se projevuje až nepochopitelná váhavost a liknavost v potírání mnohého zla, vyvinují někteří lidé obdivuhodnou energii a čilost, jde-li o to, kaceřovat a umlčet osoby,

teré na zlo ukazují a je pranýřují. Zjev velmi typický pro naše poměry: na jedné straně přílišná blahovůle, prýstící jednou ze strachu, aby nebyla dotčena nějaká osobní svoboda občanova, jindy z důvodů méně ideálních — na druhé straně potlačování nejvysostnější demokratické svobody, svobody myšlení, jednou z falešné obavy, aby nebyl nějak poškozen veřejný zájem, jindy z důvodů méně ideálních. Zde se však pohybuje na nejkritičtějším poli demokracie, na samotném okraji šikmé plochy, po níž se lze skutečně sešinou do totality. Neboť od potlačování svobodného projevu v jednotlivých ožehavých případech jest jen krůček k potlačování celých myšlenkových proudů. Nelze nalézt dosti přesvědčivých slov, která by zdůraznila, že metody, které jsou doporučitelné a žádoucí, pokud jde o jednání, činy, naprosto selhávají a musí selhat ve sféře myšlenky, v oboru ducha. Myšlenka a argumentu lze čelit opět jen myšlenkou a argumentem. V uznávání tohoto principu je nejvlastnější smysl demokracie. Mohu člověka umlčet, mohu jej dokonce přinutit, aby ústy nebo perem hlásal něco, co není jeho přesvědčením, ale nijaký, byť sebe mocnější vnější nátlak nemůže ho přesvědčiti o správnosti nebo nesprávnosti myšlenky. Co bojů, krve, utrpení a úsilí nejlepších lidských mozků to stálo, než byla uznána tato prostá pravda. Nevznikla demokracie právě z boje proti tomuto bludu? A přec se stále vrací v různých obměnách a formách. Je-li někde pole pro odfašisování, o němž se stále mluví, je to zde. Někdo snad řekne s nevinnou tvář, jako tomu bylo při diskusích o svobodě tisku: což pak u nás není svoboda slova, svoboda kritiky? Tak může ovšem mluvit jen k naivnímu občanovi. Kdo jen trochu zná skutečný stav věcí, ví, že je mnoho způsobů a method nepřímého potlačování této svobody, jež bývají účinnější než postup přímý, budící protitlak. A jde též o celou atmosféru, která předem odnímá chuť, když přímo nebrání mluvit nebo psát o různých věcech.

Sluší uvést, že povážlivější útoky proti svobodě projevu vycházejí většinou od jednotlivců nebo menších organizovaných skupin, které by chtěly býti papežštější nežli papež. A je potěšitelným zjevem, že i po této stránce se u nás poměry od loňského roku zlepšily a že veřejná kritika splnila v mnohém případě své poslání.

Je však nasnadě oprávněná námitka, zda naprostou svobodou uplatňování názorů a ideí by se neposkytlo volné pole propagandě myšlenek a ideí špatných, destruktivních. Je obecně známo, že za všech dob a u všech národů budily často největší odpor a byly nejvíce pronásledovány myšlenky, nejsprávnější a nejpokrokovější. Protože přede m nelze zjistiti, co je dobré a co špatné, je otázka, zda na př. opatřením, jež dovoluje periodický tisk vydávati jen organizacím, jsou postiženi pouze lidé zlé vůle.

Ostatně nejsou špatné myšlenky tak nebezpečné, nestojí-li za nimi držitelé moci, ať politické nebo finanční. Nebezpečné bývají obyčejné myšlenky dobré, nikoli však lidské společnosti, nýbrž držitelům moci. Nejsou známy případy, že by bláznivé myšlenky třeba celých početných sekt byly nějak uškodily lidské společnosti, ale jsou známy případy, kdy rozumné myšlenky jedince porazily i velké, mocné režimy.

A protože vlastnictví moci nezaručuje — ani v demokracii — vlastnictví nejlepších myšlenek, je svobodné hlásání ideí, svobodná kritika a veřejná kontrola součástí a nezbytným regulativem každého režimu, který se chce zvat demokratickým.

Když minulého roku provedla vláda opatření, proti-

kavě zasahující do určitých osobních svobod, a to v tak choulostivém oboru, jako je majetkové vlastnictví, potkala se se souhlasem nejširších vrstev. Řekne-li se kapitalista, nemíjí se tím obyčejně jen vlastník velkého majetku, nýbrž bývá tímto slovem označována též určitá mentalita, povahový rys člověka, jenž hlavní smysl života vidí v hromadění majetku a ve svém bezohledném egoismu postrádá sociálního citění. A tu je dobře si uvědomiti, že kapitalistická mentalita nebývá vlastností jen lidí bohatých, nýbrž i mnoha jednotlivců z třídy sociálně slabých. Jsou to čítankově známé případy, kdy z dřive vykořisťovaného se stává nejtvrďší vykořisťovatel, jestliže se hroutí osudu nebo i vlastní pílí dostane nahoru. A víme dnes z nespočetných případů zejména v pohraničí, jak si včerejší proletáři rychle osvojují kapitalistické manýry, když se na ně usmálo štěstí. Jindy pozorujeme, jak jednotlivci hledají různé cesty, aby nebyli »zkráceni« vzhledem k svým kolegům z první republiky, pobírajícím bezpracné důchody na př. z titulu členství ve správních radách. Na druhé straně vidíme, jak se některé vrstvy rapidně proletarisují. Není divu, vtírá-li se myšlenka, je-li naše revoluce nesená dosti silnou vůlí, odstraniti nejen kapitalisty, ale též a především kapitalistickou mentalitu, což ovšem předpokládá revoluci mravní.

Prožíváme vskutku též sociální revoluci, jejímž hlavním cílem je spravedlivé vyrovnání křiklavých majetkových a důchodových rozdílů, odměňování práce podle socialistických hledisek, odstranění bezpracných nebo nezasloužených důchodů, což je jedno a totéž — nebo jde jen o výměnu posic? Pro celek je lhostejno, zanikne-li několik desítek velkých kapitalistů nebo pobíratelů velkých bezpracných důchodů, a místo nich vzniknou tisíce kapitalistů drobnějších a desetitisíce menších důchodců, jichž práce nemá pro společnost téměř žádné ceny. Ba, nový stav může být horší předchozího: může se o něco zúžit vrstva proletářů, ale mohou se státi tím ubožejšími. Revoluce může na okamžik vyrovnat drastické sociální rozdíly. Ale toto vyrovnání udržet a prohloubit, k tomu je potřeba, aby duch revoluce nejen neochaboval, nýbrž neustále sílil. A zvýšit rovnoměrně životní úroveň všech vrstev obyvatelstva, toť úkol ze všech nejtěžší, jež nelze zvýšit žádnou revolucí. Zde vede k cíli jen jedna cesta: cesta práce.

Přicházíme tak k úseku velmi ožehavému s hlediska demokratické svobody, k otázce t. zv. pracovní morálky. Mluví-li se dnes u nás o pracovní morálce, míní se tím pravidelně morálka dělnictva v zárodných podnicích, méně již morálka nadřízených orgánů a ředitelů. Již slova morálka naznačuje, že jde o pracovní intenzitu, jež je výslednicí více vnitřního zájmu a svobodného rozhodnutí, nežli nějakého vnějšího nátlaku. A vskutku právě u zárodných podniků, kde »lid pracuje pro sebe«, má pracovní morálka, vyvěrající ze socialistického uvědomění a dobrovolné kázně, mnohem větší hodnotu a účinnost, než výkonnost, vynucovaná na př. přísným dozorem, ev. trestními sankcemi. Nejlépe by jistě přispělo k zvýšení pracovní morálky, kdyby každý jednatel byl přímo prosáknut vědomím, že pracuje-li pro celek, pracuje tím v nejpřínějším slova smyslu pro sebe. Že nezdár zárodného podnikání by těžce postihl jej samotného. Dvouletý plán je nevhodnější příležitostí k této propagandě. Co by se stalo, kdyby si každý nebo většina lidí řekla: vypřáhnou-li já, nebude to znát. Pokud jde o opatření, zajišťující výkonnost, ev. trestní sankce, jistě budou nejúčinnější ta, která vzejdou z iniciativy zaměstnanců samotných, resp. závodních rad. Důležitým činitelem pro podnikání pracovitosti je odstupňování odměny za práci podle skutečného výkonu a jeho kvality. Nejde jen o moment zisku, který ještě dlouho zůstane mocnou vzpruhou všeho lidského podnikání, nýbrž též o pocit spravedlivého zhodnocení práce. Fakt, že všichni máme žaludky, které si stejně žádají naplnění, neznamená ještě, že všichni

máme ruce, které by stejně toužily pracovat. Je s podivem, že nejevíme zvláštní snahu přebírat od našeho východního spojence, jenž je mnohým nedostatečným vzorem, věci dobré, k nimž tam dospěli po dlouhých a někdy trpkých zkušenostech, zatím co kopírujeme ochotně některé věci podružné a ne právě vhodné pro naše poměry, takže nad tím sami ruští komunisté krouží hlavami. A protože slova povzbuzují a příklady táhnou, není bez vlivu na pracovní morálku osazenstva, jak si vedou ředitelstva zárodných podniků. Také zde by posloužilo celonárodním zájmu, kdyby se pánové více věnovali důkladnému studiu method vedení a spravování podniků ve SSSR i jinde, nežli studiu platových tabulek sovětských ředitelů. Jako platí o pracovní morálce, že ji nelze nadiktovat, tak nelze nadiktovat vědomí odpovědnosti. Proto se zde při volbě vedoucích osobností musí brát zřetel nejen k odborné kvalifikaci, ale stejnou měrou ke kvalitám mravním.

Den ze dne je zřejmější, že a proč se zárodnění musí podařit. Kdyby selhala pracovní morálka, kdyby selhaly závodní rady, mohla by snad donucovací opatření zvýšit výkonnost, ale znamenalo by to, že dělnictvo prohrálo zkoušku ze socialismu a byly by vytvořeny vhodné podmínky pro reakci. Toho si musí býti dělnictvo dobře vědomo. Na tomto případě je dobře patrné, jaký je rozdíl mezi svobodou a libovůlí, jak úzce souvisí svoboda s mravní vyspělostí a vnitřní kázní; nedovedu-li vládnout sám sobě, musím vládnout jiní.

Je-li zárodnění podniků zkouškou socialistického a politického uvědomění našeho dělnictva i vedoucích osobností, je instituce národních výborů zkušebním kamenem naší demokracie. Zavedení této revoluční instituce, již se dostalo lidu dosud nejvyšší míry svobody ve spravování svých věcí, bylo do jisté míry experimentem. Chyběly zkušenosti, nebylo přesné vymezení kompetence. Odvolací řízení, zejména v počátcích, bylo prakticky neúčinné, neboť Bůh je vysoko a Praha daleko. Při tom mnohdy naprostí laici ve věcech veřejné správy byli postaveni před řadu nových a těžkých úkolů, s nimiž si nevěděli rady. Byla to vskutku zkouška demokratické vyspělosti nejširších vrstev národa. Jak zkouška dopadla, je známo. Tam, kde se dostali v čelo lidé bystří, uvědomělí, mravně na výši, byly vykonány leckde přímo divy. Jinde napáchaly národní výbory tolik přehmatů, křivd a nesmyslů, že na to jejich oběti do smrti nezapomenou.

Vcelku se ukázalo, jsme-li nepřekonatelní v odporu a odboji, stále ještě selháváme ve výstavbě a konstruktivní práci. Revolucí lze snadno přes noc změnit společenskou řádu, ale ještě žádná revoluce nedokázala, aby rázem změnila povahu člověka.

Míra decentralisace, která se kryje s pojmem demokratické svobody, je dána politickou a charakterovou vyspělostí občanů.

Na druhé straně však pokroková instituce, která předpokládá u občanů určité vlastnosti, působí výchovně na vytvoření a zdokonalení těchto vlastností. I ve společenském organismu se osvědčuje biologická zásada, že »funkce plodí čidlo«. Vzpomeňme jen na skvělé vlastnosti, důvtip a organizační smysl, jak se projevil v domácím odboji za doby okupace u lidí zdánlivě nepatrných a neznámých, když se jim k tomu naskytla příležitost. Proto by bylo nesprávné, kdyby v chybách některých národních výborů byl hledán důvod k okleštění jejich pravomoci a utužení centralisatické tendence. Naopak jejich pravomoc by měla býti spíše rozšířena, ale současně odpovědnost jednotlivých funkcionářů zvýšena a zabezpečena co nejširší veřejná kontrola. Takto fundovaná instituce národních výborů mohla by se státi nejlepší školou výchovy občanů k demokracii. V podstatě totéž, co o národních výborech, lze říci i o instituci závodních rad.

Jeden fakt zasluhuje ještě zvláštní pozornosti, totiž že při organisování a reorganisování národních výborů —

jako v mnohých jiných případech — projevuje se politický klíč jako princip antidemokratický: nejen že mnohdy zabraňuje, aby se na pravá místa dostali lidé nejlepší, ale někdy i odstraňuje jednotlivce, kteří se osvědčili.

městnanců. Z některých stal se ovšem pravý opak tohoto ideálu. I tady, jako u všech nových sociálních zřízení, nutno především rozlišovat a pak teprve soudit. Jiří Z h o r

Rub slávy

Všechny předcházející úvahy lze shrnout v tyto body:

1. Demokracie je nejen oprávněna, nýbrž povinná omezovat osobní svobodu občanů tam, kde začíná býti škodlivou celku.
2. Míra demokratických svobod je dána politickou a charakterovou vyspělostí občanů.
3. Vyspělost, síla a zdravotnost demokracie se projevuje tím, že poskytuje plnou svobodu myšlení a kritiky a umožňuje nejširší veřejnou kontrolu, neboť
4. konstruktivní kritika je nejlepší pomocnicí vládní moci;
5. režim, sledující dobré a mravné cíle, nemusí se bát ani myšlenek špatných;
6. člověk, příliš nedůtklivý v otázce svobodného projevu, vydává se podezření, že jeho myšlenky nejsou dobré.

poznámky

Zaměstnanécké rady

Fungují ve všech veřejných úřadech, a jejich zásahy do chodu úřadů významně ovlivňují kvalitu úřadování. Ne všude je moc zaměstnanéckých organizací stejná. Pravomoc, kterou jim dává zákon, je menší té, kterou si různými cestami dobyly samy. Záleží na osobnostech přednostů úřadů, a záleží ovšem i na vlastnostech těch, kdo zaměstnanécké rady vedou. Jsou úřady, kde je mezi rozumnými přednosty úřadů a mezi rozumnými činovníky zaměstnanéckých rad moudrá a uvažovaná souhra. Jsou (a byly zejména v prvních měsících po revoluci) úřady, kde není souhry a kde je naopak boj všech proti všem. Rozvážný přednosta může si vytvořit z rozvážné zaměstnanécké rady orgán, který se s ním poctivě dělí o odpovědnost a který mu umožňuje, na příklad v zájmu zlepšení pracovní morálky, sáhnouti k opatřením, na něž by si dnešní přednosta úřadu jinak těžce troufal.

Lidé, ne zásady, říkají Angličané — a na lidech především spočívá dobrá nebo špatná praxe zaměstnanéckých rad. Běda úřadům, kde se zaměstnanéckých rad zmocnila stranická politika, běda však i těm úřadům, kde členové závodních zaměstnanéckých rad vidí ve své funkci jen žebříček, po kterém by se sami, a po zádech svého členstva, vyšplhali k vyšším hodnostem. Málokde kvete závisť a žárlivost tolik jako ve veřejných úřadech — nejedna zaměstnanécká rada se stala jejich ochotným nástrojem. Jemné ústrojí veřejné správy snese jen takové zásahy zaměstnanéckých rad, jež se nedotknou základních práv přednostenských a jež neotřesou služební kázní. Tam, kde zaměstnanécká rada chce přednostovat proti přednostům, vzniká stav, který by mohl být úvodem k obecné anarchii. Jsou přednostové, kteří se pověřečně bojí zaměstnanéckých rad, a kteří, než by rozhodli proti zaměstnanéckým radám, raději nerozhodují vůbec — takoví přednostové, stejně jako nerozumní příslušníci zaměstnanéckých rad, jsou neblahými připravovateli bezvládní. Nejedna zaměstnanécká rada úřadu je byrokratičtější než nejbyrokratičtější přednosta. Sociálnost a asociálnost, jak si ji vykládají leckteré zaměstnanécké rady, jsou pojmy no čertech gumové a pružné. Prostoduše rovnostářství, jak je některými nerozumnými zaměstnanéckými radami hlášáno a praktikováno, je v křiklavém rozporu s požadavkem odměny podle výkonu a s postulátem uznalosti vůči osobní iniciativě, jak jsou — a právem — hlášány v poslední době zejména v sovětském Rusku.

Jsou zaměstnanécké rady, které daly podnět k novému typu protekcionářství — protekcionářství nad favority zaměstnanéckých rad, a především nad jejich členy. Nelze nepoznamenat, že tento typ protekcionářství mravně nijak není lepší než staromódní typy ostatní. Zaměstnanécké rady nelze ovšem strkat šmahem do jednoho pytle. Z některých se vyvinuly instituce velmi rozumné, počestně sloužící sociální ochraně za-

Dozněly fanfáry, slavnostní projevy a oslavné články k výročí 17. listopadu. Dokonce dozněly tišeji než roku minulého a jest očekávat, že roku příštího budou doznívát ještě tišeji než letos a, upřímně řečeno, není to velká chyba, neboť motto »hrdinové mlčí« je jedno z nejsympatičtějších. Bylo by sice možno rozvíjet úvahy o ústupu ze slávy, bylo by možno poukázat, že 17. listopad byl nejlepším vysvědčením o postoji studentstva a tím i intelligence, a bylo by možno i připomenout, že následky tohoto osobitého postoje si také studentstvo patřičně odpykalo. Těžko se tady nezmínit také o hrdinství »negativním«, když říše německá chtěla využít těžké situace lidí, kteří často neměli být z čeho žít a polovinu života věnovali výcviku svých rozumových schopností, a kteří potom byli postaveni do okolnosti, kdy jejich jediný kapitál a ovoce této dlouhé a usilovné práce mohlo být zhodnoceno jen tím, že by byli dokončili svá studia na některé vysoké škole německé. A přece v drtivé většině, lépe řečeno, spontánně odmítli toto lákání. Živě si ještě dnes mnozí z postižených vzpomenu, jak často a jak podobně jim tehdejší kapitalističtí zaměstnavatelé připomínali, že bez vysvědčení o II. státní zkoušce nemůže být nikdo jinak veden ve stavu zaměstnanců, než jako pomocná kancelářská síla, a současně, když pak byli přece jen přijati, jak musili vykonávat všechny práce, jako jejich kolegové s »ukončeným vzděláním vysokoškolským«. A není od místa připomenout obvyklou frázi zaměstnavatelskou: »Ale jak se vám po válce znamenitě zhodnotí tato praxe a tyto zkušenosti«.

Toto všechno jsou konečně již pouhé vzpomínky, i když ne právě příjemné. Přišla revoluce, otevřely se vysoké školy, ti, kteří měli jen pár zkoušek, stejně během války jednak studovali, jednak se leccemu naučili, takže nabyli akademických titulů v nejkratší možné době. Někteří dokonce i v dost svízelných poměrech válečných získali znalosti do jisté míry speciální, takže vstoupili do státních služeb jako úředníci, profesori nebo asistenti vysokých škol. Ti poslední dokonce s trochou idealismu a jistou náklonností, vzpomínajíce, jak klopotně musili sami sbírat rozumu a soudice, že mohou právě na základě svých nabytých zkušeností usnadnit mladším kolegům cestu k vědění. Nebyla to tehdy práce lehká, školy bez budov, ústavy bez místností, bez knihoven a studijních pomůcek, mnohé stolice profesorské neobsazeny, posluchačů spousta, vědecký pokrok celého světa zdánlivě nedostupný, prostě poměry neutěšené. Nakonec se to všechno spravilo. Něco udělali studenti — dobrovolně a bez přilepšování cigarety a potravinovými listky — přitáhli profesori — potud je pisatelé známo, nebyla pracovní doba profesora nikde menší, než dvanáct až čtrnáct hodin denně — a pracovali asistenti. Právě tak idealisticky nastoupil personál všech děkanství a rektorátů. Nikoho tehdy nenapadlo ptát se na plat, odměnu či finanční podmínky. Konečně ministerstvo samo ocenilo práci vysokoškolských učitelů přičtením vykonanostních přídávků.

Had byrokracie se probudil teprve později. Jak zařadit ty, kteří pracují pro stát, skončivše studium až po válce? I na to chová státní úřad nařízení. Státnicové vysvědčení je datováno rokem 1945 a všechno, co bylo předtím, je sice chvályhodná průprava, ale pro myšlení úřední neznámená nic a není na světě moci, která by zjednala nápravu. A uvedete-li tyto skutečnosti, může se vám dostát odpovědi — pochopitelně ovšem opět od rozumu úředního — že nikomu není přece bráněno v odchodu ze státní služby.

V tom oblaku kadidla, který se vznáší dnes okolo 17. listopadu, je těžko nepřipomenout, že za těch šest let strážní nabylí tehdejší studenti dost a dost zralosti a že těch šest let se sice nemusí počítat dvakrát, ale že by se mohla počítat alespoň jednou, neboť je paradoxní, když na příklad kvalifikovaný inženýr, pověřený výchovou příští technické generace, té, která má přinést úspěchy znarodněnému průmyslu, je veden a oceňován, jako by vyšel právě dnes ze školy a neznal nic. Je to tím větší paradox, že soukromý, tedy ne socialistický zaměstnavatel musí dnes tehdejšímu studentu, dnes inženýru, započítat nejen šest let zaměstnání během války, nýbrž i pět let studia na vysoké škole jako plně hodnotnou praxi. A nemusí-li, tedy to přece jen tak, třeba dobrovolně, udělat jako ocenění. Znárudněný průmysl to tak praktikuje, stát nikoli. Méně oslav a více porozumění pro skutečnost by bylo nejlepším uctěním tehdejších bojů za svobodu ducha. J. N.

Je všude nadbytek veřejných zaměstnanců

Máme 170.000 nadbytečných veřejných zaměstnanců. Je však ve veřejných službách nadbytek učitelů, profesorů, inženýrů, právníků? Z vlastní zkušenosti znám poměry ve školství, ale v jiných oborech to nebude asi jiné. Fakt je, že při celkovém nadbytku veřejných zaměstnanců je ve veřejné službě nedostatek kvalifikovaných lidí, který se stále zvětšuje nejen přirozeným odchodem do výslužby a úmrtím, nýbrž hlavně houfným odchodem těchto zaměstnanců do soukromých služeb.

Z toho plyne, že nadbyteční zaměstnanci jsou asi v různých pomocných službách, kam se nahrnuli po osvobození zajemci, jejichž jedinou kvalifikací byla nějaká politická legitimace — znalost pravopisu se těmto «úředníkům» po případě promoula — a ovšem v hospodářských a distribučních úřadech a všech druhých svazech. Lid všech stran a odstínů je sice vřadně jednomyslný ve svém přesvědčení o zbytečnosti mnoha z těchto institucí, ale zdá se, že přes to vydrží věky věků, jako ty pověstné Havlickovy juchtové boty. Úředníci z května 1945 by sice národu mnohem více prospěli, kdyby dělali, čemu se naučili a co dovedou, mám však obavu, že jejich politické strany bez ohledu na dvouletku se už přičiní, aby se jim nestala taková křivda.

Ríká se, že platy veřejných zaměstnanců se nemohou zvýšit, dokud nebude provedena restrikce. Nízké platy mají tedy veřejné zaměstnance vyháňet z úřadů. Ve skutečnosti nevyháňejí však ty skutečně přebytečné zaměstnance, nýbrž právě ty kvalifikované. Před nedávnem bylo velké rozčilení v novinách, když několik pražských učitelů se vzdalo raději svého povolání, než by odešli do pohraničí. Předpokládám, že všichni jsou dnes slušně placení úředníky v pražských průmyslových závodech, a že jen litují, že jim to nenapadlo dříve. Na všech pedagogických fakultách je zapísáno asi 500 posluchačů. Je přirozené, že největší nedostatek učitelů je na odborných školách, vždyť mají k průmyslu nejbližší a všichni prošli praxí. Mnohý z nich je velmi dobrým učitelem a považoval vždy školu za své životní poslání. Je však ženatý, má děti na studiích — «co mám dělat, pane řediteli, odcházím nerad, ale žena má pravdu, vydělám si v továrně třikrát tolik a je to vlastně také můj obor» —

Ředitelství tkalcovské školy píše, že mu odešel kreslič, že nemá náhradu a že dílenský mistr má tisíc chutí také odejít. Ředitel obchodní akademie si stěžuje, že mu od začátku roku odešlo 5 profesorů. Je nedostatek profesorů obchodních předmětů, vůbec nelze sehnat chemika-zbožnímalce. Není dorostu. Proč by také měl jít absolvovaný inženýr na školu, kde by musil skládati ještě další zkoušky, aby za to dostal třetinu platu, který si vydělá v továrně? Tak se vyučování slikuje externími učiteli s neúplnou kvalifikací a tím, že se zbývajícím přidělí neúnosný počet vyučovacích hodin. Ti ovšem také nevystaí se státními «požitky» a přivydělávají si zaváděním nebo kontrolou účetnictví, nebo jako odborní poradci v různých závodech podle svého oboru. Po tomto mostě pak pomenáhu odejdou do praxe za svými předchůdci. Nezapíší-li se poměry, budeme asi odborné školy zavírat, ne proto, že by nebylo zájmu o jejich absolventy, ale proto, že není zájmu o jejich učitele, takže nakonec nebude, kdo by učil. Co potom? Inu, v novinách se bude asi zase mluvit o potřebě idealismu u učitelů, místo aby se jim lidsky upravily platy.

Jeden ředitel odborné školy

Brigády v zemědělství

V dvouletém plánu v zemědělství bude i nadále používáno k špičkovým pracím pracovních brigád. Při pěstování některých plodin, zvláště okopanin, jsou v přítomné době pracovní brigády jedinou možnou náhradou chybějících pracovních sil v zemědělství. Naše pohraničí je bez nich nemyslitelné, to je třeba si uvědomit, a uzná to jistě každý, kdo tyto kraje prochází. Přál bych každému, kdo říká «ševče, drž se svého kopyta», aby nyní v listopadu navštívil takové Podbořansko. Viděl by tu nepodmítnutá stříštitě, ale též na poli lány cukrovky, kterou však již dobývají brigády. Nebyť jich, zapadlo by naše bílé zlato sněhem.

Viděl jsem brigádu v Kašticích, pozoroval jsem brigádu ministerstva výživy na velkostatku v Oplotech, jak si zdatně počínala při sklizení semenáčky, slyšel jsem pochvalu o brigádě ministerstva techniky s připojenými dalšími úřady, máme velmi dobré zkušenosti s brigádami z řad dělnictva a studentsiva, neboť většinou každý se snaží, aby vypomohl podle svých sil.

Všem zemědělským brigádám, jejich členové jsou dělníci, studenti a úředníci, patří dík celého národa, neboť zachraňují sklizeň, kterou nám letos štědře poskytla naše úrodná země.

Kdo bojuje, nemá čas žehrat na útrapy. Hlavní odměnou musí být vědomí splnění povinnosti k národu a vlasti.

Počasi je stále příznivé, proto vy všichni, lidé dobré vůle, kteří jste dosud našemu zemědělství nepomohli, učinite tak! Přihlásíte-li se již pozdě, přijďte aspoň na jaře, chceme sklidit v roce 1947 4,826.800 tun cukrovky a 9,144.100 tun hrambor. Každý zachráněný 1 q cukrovky obohatí nás o 16 kg cukru.

Otázkou mobilisace pracovních sil zabývá se zvláštní komise při ústřední plánovací komisi a příslušné orgány ministerstva zemědělství a ministerstva práce. Rychle a včas seslašené a nasazené brigády srazí špičkové práce v našem zemědělství, zachrání sklizeň, zabezpečí výživu národa a opatří cenné devisy.

Pěstování okopanin vyžaduje značné množství pracovních sil. Nejsou-li trvalí zemědělské dělníci, mohou je na poli prozatím nahradit jediné pracovní brigády. Bylo by věru škoda pro naše národní hospodářství, kdybychom omezili výrobu cukru a škrobu jediné proto, že jsme odsunuli Němce.

Je jisto, že brigády nemohou být trvalým řešením a také se již připravuje řada vhodných řešení. V současné době jsou však pracovní brigády jedinou záchranou našeho zemědělství. Že tomu tak je, toho jsou důkazem hromady cukrovky, které se objevily na nádražích v pohraničí a plně vagony odvážené cukrovky do cukrovarů. Zasluhou brigád i pohraničí zachraňuje naše bílé zlato.

Ing Karel Tomáš

Udavač má nést risiko

Je třeba pohovořit o tom, co českého člověka bodí, co mu překáží v denní lopotě a v činnosti tvůrčí, co neprospívá republice a co nevyhovává správně její občany. Jsou to zjevy netrestaných pomluv a neodůvodněných udavačství, v nichž si stále libují lidé, kteří zpravidla nebyli za okupace nejdolnější a republice dosud toho mnoho nedávají. U magistrátních vyšetřovacích komisí se zabývají záležitostmi, které vyvěrají z ženských a mužských drbů před. a popřevratových. Jde o to, aby se nezářely tyto případy ad akta, zůstali-li původ jenom v drbech, nýbrž aby se honili ti, kdož tyto drby přenášejí na úřední místa proto, aby se spoluobčanům mstíli. Jde o to, aby se zjišťovala podrobněji bonita udavačů a pomlouváčů. V konkrétním případě noteričský před. a popřevratový šmelinář, člověk, jenž nedostával P3 a kašlal na tyto přídavky, obermil řadu lidí, potahovaných k trapným výslechům. Jemu snad postačilo toto potrápení lidí nevinných, nevinným však nemůže stačit, zůstane-li pomlouváč bez trestu, chráněn snad důvěrností aktů. Práci na dvouletce nelze kazit tím, že oslabujeme pracovní potenciál občanů beztrestností udavačů a pomlouváčů, tím, že nezkomá se jejich úmysl a celá minulost protektorátní i republikánská. Je třeba udělat také demarkační čáru mezi opravdovými mučedníky z koncentráků a těmi, kteří se tam dostali pro šmelinu anebo jedním, za něž trpěli současně mnozí, aniž by to byl od «mučedníka» přínos k odboji. Revise a superrevise ledví mnohých lidí, kteří se hleďbají zásluhami, by mohla veřejný a národní život zlepšit a od neřestníků očistit. Není nás tak mnoho, abychom si mohli dovolit luxus ničení klidu a pracovních schopností mnohých z libovůle několika často velmi podceňovaných. Vada našeho národního charakteru je stále nepřítelost a chůť zmocnit se něčeho, co ten druhý si práci a odříkáním dobyl. Má-li pravda vítězit, nesmí se nechat lež a pomluva triumfovat, nemějí si nechat mluvit ruce z potěšení, že to dražšímu šikovně «zavafili». Není to jenom malický názor, který třeba hájit: zvýšit risiko udavačů a pomlouváčů...

B. S.

Nepříjemný člověk. . .

Nepříjemný člověk, slyšíš často poznamenat o tom, kdo se nebojí i lidem nad ním stojícím, ale stejně i těm, kdo jsou mu podřízení, říká pravdu. Nepříjemný člověk je ten, kdo neklepe za rohem, kdo však naopak kritizuje lidi přímo do očí a tváří v tvář. Nepříjemný člověk je ten, který mlůže čistě účetnictví, jasně a nedvojsmyslně smlouvy, mluví o řeč, «ano, ano, ne, ne» — mluvu fakt a ne vodopády frází a slibů. — Je doba, kdy nemilujeme lidí nepříjemných. Ruší trávení. Připravují o dobrou náladu. Skreslují optimistický pohled na situaci. Operují věčně čísly a nedají se omámit talmovým početnictvím. — Das aby vzal tyto nepříjemné lidi — zaplať Pánbůh za ně. Za kritiky veřejného života, kteří se nebojí jít proti proudu. Za poctivce, kteří nevážají mezi zloději nekrást. Za pravdomluvné mezi lichotníky a pochlebovači.

I Masaryk byl člověk velmi mnohým nepříjemným. Sláva nepříjemným lidem!

Jiří Zhoř

Svět se na nás dívá

Když se ta u nás trochu přepínalo. Když se na periferii někdo potácel opilý domů, usedl pilný pisatel za psací stůl a zabědoval v článku, že se na nás cizina dívá a cože tomu řekne. I když však rozlišujeme věci malé a velké, musíme uznat zájem ciziny o nás a musíme tento zájem brát při každé příležitosti v úvahu.

Onehdy vypukl spor mezi ministerstvy o to, kdo zavinil tak zvanou kalamitu s ovocem a zeleninou. Především bychom řekli, že není naprosto kalamita, jestliže se nám urodilo ovoce a zeleniny víc, než jsme měli právo čekat. Kalamita byla jen v tom, že 1. lidé si nemohli z této úrody mnoho koupit, dokud nebyly ceny sníženy; a ceny byly sníženy až už opravdu hořela koudel, přesněji řečeno, až už shnily meruňky, třešně a značné množství okurek; 2. nepamatovali jsme na to, že přebytky se mohou také kasservovat.

Neobce se však šíří o věci samé. Jde nám spíš o to, jakým dojmem může působit toto hádání pravdy a lži, při kterém nevíme, kde pravda je, na ostatní svět a zejména na UNRRA.

Bylo by totiž nesprávné zapomínat na UNRRA. Chodíme po světě a říkáme, že máme málo kalorií. Ukazujeme, jak naše děti trpí podvýživou a v jejím důsledku tuberkulosou a rachitidou. A při tom se veřejně v novinách přeme o to, že bychom měli mít méně zeleniny a ovoce, než kolik máme skutečně.

A když přijede cizinec, první, co učiníme, je banket. Banket, jaké se nepořádají v Anglii a sotva v Americe. Když host dojdá devátý chod večere, ukážeme mu vyhladovělou tvář a vyličíme mu pentavě, že jsme podvyživeni. Když přijel do severomoravského města cizinec, který chtěl objednat za několik milionů Kčs zboží, uspořádali jsme banket za účasti sto sedmdesáti osob. Banket stál bratru za 100.000 Kčs. Máme právo se divit, že si cizince vypočítal, kolik by byl mohl dostat slevy na zboží, kdyby nebylo tohoto banketu?

Svět je malý a každý se dozví mnoho, ne-li všechno. A pak si o nás pomyslí své. Je toho třeba? Asi ne. Bude však třeba, abychom pamatovali, že nejsme ve světě sami. v. m.

politika

Němec o Němcích

»Neue Zürcher Ztg.« otiskl článek známého německého pedagoga prof. F. W. Foerstera, v němž varuje před klamnými nadějami v rychlé obrození německého národa. Foerster reaguje především na curyšskou řeč W. Churchilla.

Mohlo by se soudit, že návrh smíru s Německem neuvítá nikdo víceji než Němec, který uvažoval, psal a řečnil po celá desetiletí o evropském míru, a že jen nenapravitelní nepřátelé Německa by mohli odmítnout plán vyprostit Německo naráz z jeho mravní izolace a zařadit do obecné evropské spolupráce. Je jisté, že to musí být nejvyšším cílem každé politiky evropské obnovy. Kdo však kdy slyšel, že by surového lupiče a jeho druhy už rok po zatčení a bez nejmenšího příznaku změny smýšlení vážně zvali, aby s těmi, kdo byli jeho obětmi, založil spolek na ochranu veřejného pořádku? Ptáme se: jak je možná taková slepota vůči nejzřejmějším realitám u muže, který se rval po léta s nejkrvavější skutečností?

Nekajicný německý národ

Zločinci a jejich zaslepení přívrženci v Německu ničeho nelitují a ničeho se nevzdávají. Ve dne v noci nemyslí na nic jiného než na možnost začít znovu s novými prostředky a společnicí.

»Věřte mi, mladý muži,« pravil v r. 1941 generál Haushofer americkému novináři »my myslíme v staletích. Buďte ujištěni, že v případě porážky nebudeme od prvé hodiny po příměří přemýšlet i vedve noci o nicem jiném než o přípravě příští války.«

Tak uvažuje dnes ještě většina. Na to by se mělo zapomenouti? Zaplatila se neslýchaná krvavá daň snad jen proto, aby všechny získané záruky byly zaměněny za nic? Pravda, spáchaný zločin možno ignorovat, jestliže se ho lituje a škoda napravení. Nemožno však ignorovat duševní stav, z něhož hrozí vznikati vždy nové zločiny.

Mizivá menšina spolehlivých Němců mi řekla v r. 1940, když jsem opouštěl Evropu: »Nečinite si žádných falešných představ o naší existenci; smi jen malým činem na rozbořeném moři burácejícího nerozumu.«

Taková byla a je ještě i dnes pravá situace. Nečinite si o tom žádných ilusí.

Slepý pacifismus

Churchill chválil životní dílo hraběte Coudenhova, věnované hlásání panevropské myšlenky. Jeho nejvyšší cíl je nesporně správný. Ale kromě démonického nacionalismu nic tak neurychlilo katastrofu jako slepý mezinárodní pacifismus, který neměl ani potuchy o pravém rozpoložení německého národa. Prof. Reimann vzdal proto na sjezdu německých historiků tomuto pacifismu zasloužené díky: »Odmítáme pacifisty, ale zahraniční pacifismus je našim nejlepším spojencem.«

Nepostačí určovati si vznešené cíle. Kdo nepozná síly, čekající jen na to, aby zneužily totálního pacifismu pro totální válku, stává se spoluodpovědným za nové katastrofy.

Talleyrand správně pravil: »Státník musí mít v duši budoucnost.« Musí, zcela jistě, ale právě tak musí mít v duši současnou realitu. I v politice není nic nebezpečnějšího než ukvapené konstrukce. Existuje »destruktivní konstrukce« a »konstruktivní destrukce«.

K této destruktivní destrukci patří především zničení velkého ústředního německého mocenského ústrojí a idejí, jež stojí za ním. A k destruktivní konstrukci by patřilo kdyby národy po pět let rabované, tyrané a soustavně připravované o výkvět svého intelektuálního vedení, chtěly založit Panevropu s nepoučitelným, nenapraveným Německem. Za několik málo roků bychom potom měli Pangermanii místo Panevropy. Německo neumí nic jiného než »dominovat«, a jestliže se mu znova dovolí volný rozvoj a centralisace jeho průmyslové moci, zlo přikvácí na svět mnohem dříve, než po prvé světové válce.

Chyby po první světové válce

Nesmírnému německému klamání a zaslepenosti Evropy vděčíme za bajku, že versailleská smlouva zavinila Hitlera. Ne, Hitler jen popularisoval, co se vzrnáhalo po staletí v německém národě. Pruský militarismus a pangermanismus jsou dva obrovské stromy, jejichž kořeny tkví hluboko v německých dějinách a jež konečně srostly v národním socialismu. Ernst Moritz Arndt už více než před sto lety formuloval program: »Německo potřebuje velkého vojenského tyrana schopného vyhladiti celé národy.«

To byl v podstatě už celý program Hitlerův. Versailleská smlouva je jistě též spoluodpovědná za to, co se stalo, ale v zcela jiném smyslu, než se obvykle soudí: nedala než papírové záruky na místo reálních. Po prvé světové válce potřebovali Němci tvrdé poučení o skutečné vůli vítězů zúčtovat si pruským militarismem. Tohoto poučení se jim však nedostalo pro falešný pacifismus. Němci se proto cítili volnými.

Nikdo vážně nemyslí na úplné zničení německého průmyslu. Nebude-li však zničen nebo odvezen zbrojní průmysl a průmysl pomocný, je jisté, že obnovení německého mocenského ústrojí a všech jeho neimodernějších ničivých prostředků je jen otázkou času.

Je jen známou německou propagandou, tvrdí-li se, že zrušení pěti nebo šesti průmyslů, tvořících základ německé ničivé techniky, by znamenalo vyhladovění Němců. Němcům zůstane dosti mírového průmyslu, aby spolu s intenzivním zemědělstvím, jež již roku 1935 krylo 90 procent výživy německého národa, uivil německý národ a dovozem zaopatřil potřebné doplňky.

Moc zla

Mluví se oprávněně o nesmírné moci zla v naší době. Moc zla se však stala proto tak velkou, že dobro flirtovalo se zlem, že lidé přestali věřit v ducha a pravdu, že zbabělost před organizovaným darebáctvím zachvátila i kruhy, jež po generace hájily nezměnitelné zásady. Uzavírali konkordáty s vrahy a gentlemen's agreements s ďáblem. Churchill patří ke kastě, jejíž autorita se zakládá na hájení jistého morálního standardu. Jak je možné že muž této tradice vyzývá Evropu, aby uzavřela svazek s úplně neочиštěným německým národem, jenž si ještě ani nesmyšlnou prolitou krev se svých rukou, nerčil očistit svoji duši, — tak jako by se nic zvláštního nestalo, co se nedá omluviti mezi gentlemany přátelskou úklonou. Nespáchal německý národ kolektivní obrovský zločin, ojedinělý

v dějinách celého lidstva? Neexistoval bohaprázdný plán na zotročení celého světa? Prokleli slavnostně nebo odvolali tento plán představitel německého národa?

Jisté je, že německý národ, který má být přizván do evropského bratrství, ještě neprojevuje žádných známek hrůzy nad svým barbarstvím, že nepronesl ještě žádné velké slovo k obětem svých hanebných činů, že mluví jen o svém vlastním utrpení a na nic jiného se netěší, než na konflikt Západu a Východu, který by mu umožnil obnovení jeho vojenské moci, pokryté hanbou. A takového parníka doporučuje Churchill světu, který nepotřebuje nic tak jako nového posvěcení všech vznešených hodnot lidstva.

Je pochopitelné, že všichni odpovědní vůdci dnešního lidstva nechtějí ponechat Evropu v její dnešní rozervanosti. Proto podléhají pokušení ukvapeného vnějšího normalisování poměrů a zapominají, že bez předcházející mravní normalisace umělá vnější normalisace povede jen k nové diktatuře nenormálních.

Německo základnou obnovy

Ve velkém newyorském časopise jsem četl nadpis: »Německo je klíčem k celé obnově Evropy«. To je nesporná pravda. Už Friedrich Gatz pravil: »Evropa padla Německem, Německem se musí zase pozvednouti.« Velkou rozhodnou otázkou však je: jaké Německo má být obnovené? Jaké Německo se může státi jediné základnou evropské obnovy? Má se Evropa budovati na bahně?

Existuje jednoduchá jasná formule pro opravdovou německou rekonstrukci: »Německo musí být odpruštěno!«

Pruský vpád do německého osudu Německo »odněmčil«, to znamená odcizil ho celému duchu jeho tisíciletých dějin, jeho nejhlubší duchovní podstatě a všem mravním předpokladům jeho průmyslového světového postavení. »Bismarckismus«, pravil už Lagarde, »je smrtelnou chorobou německého národa.«

Odpruštění Německa

»Odpruštění Německa« je těžkou úlohou. Americký velvyslanec Page pravil v r. 1914: »Pruský militarismus nutno vyřezati jako rakovinu.« Operace se nezdařila. Nuž nezasáhl kořen. Odvážím se formulace: Německo je paktem ďábla s anděly. Žádný cizinec to nepochopil. Kdož trpěl pod Německem, soudili, že je navštívil ďábel. Ne, tak jednoduché to není. Stalo se cosi úplně jiného. Ctnost vstoupila do služeb nepravosti, duch do služeb nerozumu, pokora do služeb velikášství, věrnost do služeb faleš, svědomitost do služeb bohaprázdnosti. To vedlo k té hrozné politické solidaritě čestných s nečestnými jež byla tajemstvím přechodné německé sly, takže démonický živel svým spojením s vyššími duševními silami dosahoval trvalých úspěchů. To je německý problém a nic jiného.

Proč to došlo tak daleko? Německá ctnost a německý duch byly odkřesťanštěny a ztratily proto jasné a pevné zaměření na věčné dobro, bez něhož nejvyšší duchovní hodnoty lidské se zvrhají nejhroznějším způsobem. Odkřesťanštěný německý duch neměl již dosti sly, aby odolal velkému pokušení, přicházejícímu od tisícínásobně maskovaného politického démona. Německá říše a její rudě planoucí touha po rozmachu vytláčily z duší říši boží. Proto je velkým omylem ciziny, podporovaným německou emigrací, jestliže považuje »německý národ« za substanci, podstatně odlišnou od Hitlerova ducha.

Odpruštění Německa může trvati sto let. Může být urychleno, budou-li okupační úřady účinně podporovati vnitřní očišťovací proces. Musí při tom rozhodně odmítnouti jakékoli pokusy o zachování nebo obnovení hmotných a duchovních základů útočného Německa a o udržení těžce kompromitovaných agentů tohoto Německa v úřadech a čestném postavení. Každý pokus o obnovení vojenské moci třeba zmařiti tak přísně a čeliti každé propagandě pro starý pořádek tak důsledně, aby Němec konečně pochopil beznadějnost vnučení své vůle ostatnímu světu.

Pokročili to tak daleko, bude možno očekávati, že německý národ má ještě dost inteligence, aby si dal novou politickou ideologii, anebo se vrátil k nejstarší německé ideologii. Pravé výchovy se nedosáhne »výchovou«, nýbrž srážkou s nezvratnými realitami. Uvidí-li nacisti, že svojí hru prohráli, uvidí-li k obratu ochotní, že se už nemusí obávat nového teroru nacistů a jejich pomsty, bude vše vyhráno. Vše však bude ztraceno, bude-li pokračovati dnešní praxe a budou-li se spojenci ucházeti o přízeň Němců a to dokonce bez ohledu na to, jsou-li to nacisti nebo pangermáni.

Němci zůstali třetí politicky ve věku puberty a potřebují pevného a jasného vedení. Vědí to lépe než cizina a proto se tak bezhlavě podřizují pruskému vedení a proto také Rusové mají při okupaci větší úspěchy než Západ. Západní pacifismus se dopustil v případě Němců tak velkých chyb, že možno říci: tyto chyby nemají na obou katastrofách menší vlnu než smýšlení Němců. Němci oddělili moc od práva, Západ však oddělil právo od moci. Tak jsme se dožili, že neprávni moc se s výsměchem vrhla na bezmocné právo... Odvažuje-li se moc vydávati se za právo, musí se právo ohraditi nepřemožitelnou mocí.

Účelem této kritiky není, aby cizí moc věčně bděla nad věčně umlčovaným Německem. Přijde doba, že i německý národ, který dělal po sto let pruskou politiku, začne dělat německou politiku, v níž uplatní politicky svoje nejlepší kulturní tradice. Nužno však zdůrazniti: Německý národ potřebuje k dosáhnutí tohoto cíle pokoj, ochranu před politickými experimenty a před pokusy, na které ještě dlouho nestačí. Především však potřebuje rozhodného dojmu, že žádná moc světa mu opět nepomůže vydávati se za panskou rasu.

Německý národ obětí?

Katastrofální omyly při názírání na Německo od r. 1919 až po nejnovější návrhy Churchillovy vznikaly z úplně nesprávného posuzování role německého národa v celém dramatu. Wilson věřil, že vše zavinila pruská vojenská autokracie a že po jejím odstranění bude německý národ schopen uzavírati smlouvy. Tato autokracie zřejmě existovala, ale s nadšeným souhlasem národa. »Tak jak je Bůh nad námi,« psal Hitler r. 1923, »tak tato vojna nebyla Němcům vnučena, ale německý národ ji chtěl.« Německá válečná horečka byla hromadnou nákazou a jako taková musí býti posuzována. Proto je také idea »odnaciování« ideou emigrantskou, jež rozšířila mylnou představu, že německý národ znásilnila menšina zločinců. Ne, zločinci se náhle objevili, proto, že přepořádný německý národ došel ve svém vzrůstajícím se velikášství právě tam, kde Hitler začal.

Německý národ je odpovědný

Jsou-li široké vrstvy národa naplněny zbožností, usilují-li generace o duchovní dokonalost, jako tomu bylo po třicetileté válce, je jednoho dne jejich namáhavé úsilí odměněno sestoupením genia, jež s jasností svoluje vše, co se dosud jen tušilo. Vychvalují-li však generace nestoudné válku, nedbají a necítí cizího utrpení a ponížení, je-li idea práva na všech nározech vysmívána a bohaprázdná moc vynášena na smysl života, tak národ propadne jednoho dne démonu, jež s ďábelskou zřejmostí a nestoudností vysloví to co ostatní se odvažovali jen tušiti. Jeho příchodu se hrozili, ale když dobyl Vídeň, Prahu a Varšavu, volali: »Heil Hitler!«

»Zločin je už trestem,« pravil Strindberg. Nacistické zločiny byly trestem za vše, co se po mnoho staletí rodilo v německém národě. Hitler německý národ demaskoval. Žádá se proto cosi nadlidského od okupačních úřadů, jestliže se od nich očekává, že za pár let vyličí stáletou otravu. Za těchto okolností možno si představiti velké těžkosti výběru lidí, jež by národ uznal za autoritu (na př. aby přinutili sedláky dodávati potraviny městům) a jichž se nedotkly ideje, jež neněmecký svět považuje za nebezpečné. Nemožnost nalíti takové spolupracovníky přinutila okupační úřady k mnohým nejasným a nejasnost vyvolávajícím kompromisům. Nastane však doba, kdy bude třeba se vzdáti otevřeně celé falešné emigrantské theorie o německém národě a dělat to jako Rusové, kteří se vůbec nestarají o rozdíl mezi nacisty a protinacisty, ale obávanými prostředky se starají, aby nikdo, kdo spolupracuje, nezneužíval své odpovědnosti a svého vlivu pro »německou věc«. To je cesta od ilusorního ke skutečnému Německu a to je způsob zacházení, jemuž jedině porozumí.

Pro správné pochopení vlivu nacismu na široké vrstvy německého národa nutno si připomenouti že i ti, kdož nepatřili k národně socialistické straně a zůstali vnitropoliticky kritičtí, zahraničně politicky dělali a oslavovali vše spolu. K nim patřila i velká většina německých křesťanů, kteří zahraničně politicky byli většinou největšími pohaný a odmítali Hitlera jen církevně politicky. Na to vše třeba cizinu důrazně upozorniti.

Netřeba nad německým národem zoufati, nutno však si uvědomiti celý rozsah choroby a jasné pochopiti, že odnaciování je buď hravým žertem, anebo, myslí-li se vážně, znamená to anulování sta let německých dějin, lépe řečeno: napravení hrozného odvrácení velkého národa od jeho lepší podstaty a poslání.

Německý národ se však nemůže smířiti

s ostatním světem, dokud se nesmíří s pravdou. Jak možno věřit, že bez toho se dá překlenouti propast mezi Německem a ostatním světem?

Průmysl a generální štáb

Při diskusích o německém nebezpečí se uvažuje dnes hlavně o osudu německého průmyslu. Tento průmysl se posuzuje jako izolovaný faktor v německém životě, který třeba v zájmu německé materiální existence rychle a úplně obnovit. Úplně se zapomíná, že celý německý těžký průmysl s jeho pomocnými průmysly byl stvořen daleko předvídačím pruským generálním štábem, s jehož plány souvisel tak úzce, že cizí návštěvník, jenž se chtěl informovat o německém průmyslu, musl se informovat v Bendlerstrasse (sídlo něm. gen. štábu). Němečtí velkopřmyslníci neuvažovali v politice průmyslově, nýbrž feudálně militaristicky, pan-germánsky. Především byli agenti německého generálního štábu, až potom obchodníky. A tak je tomu ještě i dnes.

Velkou chybou vítězů z r. 1918 bylo, že si neuvědomili celou intimitu a sílu tohoto spojení a nevyvodili z toho důsledky. Proto obětováli odzbrojení reparacím, kdežto postupný plán obětuje reparace odzbrojení v správném poznání, že německé odzbrojení bude největší reparací a že při odzbrojení hlavním je zničení průmyslových základů německého válečného stroje.

Obrovské americké kapitály, poskytnuté několik roku po první světové válce německému průmyslu, financovaly německé zbrojení. Posledním důsledkem této špatně orientované světové finanční politiky je dlouhá řada amerických hrbitovů v Evropě.

V intimním spojení německého válečného průmyslu a německého generálního štábu ukázala se opět jednou velmi zřetelně prusko-německá podoba totální války. Ukázalo se to však právě tak jasně i v stále se zvětšující závislosti universit na válečném stroji a jeho ideologii. Neexistovalo žádné povolání, jež by nějakým způsobem nepřísovalo k přípravě totálního obětování národa pro dobývání světa. Jednotlivec přestal být jednotlivcem, musl bezvýhradně sloužit »německé věci«, jež však už dávno neměla nic společného s tím, co dříve platilo za německé. Nýbrž výlučně sloužila velkopruskému válečnému duchu a velikášství. Angličan však tvrdohlavě nepřestává usuzovat: německý národ je národem jako všechny ostatní.

Ne, třikrát ne! Německý národ se stal něčím úplně jiným. Nachází se již dlouho v stavu politické posedlosti, propadl jistému druhu moral insanity, zaviněnému politickou propagandou, o jejíž intenzitě a síle nemá cizinec ani ponětí. Ernst von Scheinck píše velmi správně ve své knize »Evropa před německou otázkou« o podivných »hranicích slušného Němce«.

Mluví-li se o »německé věci«, pak i nespočetní čestní a rozumně uvažující Němci ztrácejí intelektuální čest morální měřítko a objektivnost.

Výstraha

Ponechá-li se žvlúm, které mají na svědomí vývoj, jenž vedl k poslední válce, organisovatí znovu jejich brů, tak je jisté, že jim, jak to otevřeně prohlásil jejich představitel, generál Haushofer, Panevropa poskytne poslední naději uplatnití se. Německý básník Jean Paul pravil před sto lety: »Kdo nepoužívá svých očí k vidění, bude jich potřebovat k pláči.«

národní hospodář

Karel Taraba

Boj o čtyři miliardy

Čtyři miliardy korun — pěkný majetek. O ten je teď tedy spor mezi státem, zemí Českou a tak trochu i dosavadním majitelem.

Lesní půdy 47 tisíc hektarů, zemědělské 2 a čtvrt tisíce, rybníků 3 a čtvrt — ano, i rybníky se měří na tisíce hektarů. Pak 9 pivovarů, sladovna, elektrárna, minerální zřídlo, výroba malinové šťávy, čedičový lom a 3 cihelny. To je tak asi hlavní majetek JUDr. Adolfa

Schwarzenberga, který se sám označuje za velkostatkáře v Hluboké nad Vltavou, t. č. přechodně ve Světcích. Československý občan? Americký? Jiný? To neví ani jeho advokát. Viz odvolání do vyhlášky čís. jedn. 2564—3211 ze dne 20. 9. 1946 atd. — ale o tom až později.

Někdo na zemském národním výboru v Čechách měl nápad. Bystrý, střízlivý a při tom velkolepý nápad: »Přesvědčme pana doktora, aby soubor svých podniků dobrovolně odstoupil do vlastnictví země České.« Podniková rada tohoto největšího pozemkového podniku v soukromých rukou vyvinula rozsáhlou iniciativu. Zemský národní výbor vstoupil do neoficiálního jednání s dr. Schwarzenbergem — s vědomím ministra zemědělství — a pan doktor usedl a sepsal vlastní rukou dopis, v němž formálně nabídl zemi České v podstatě právě to, co na něm Česká země chtěla. Proč tak učinil? Důvodů je mnoho; některé známy jsou, jiné lze tušit. V nabídce spojil obchodní úvahu s charitativním gestem; některým aristokratům, třeba formálně v. v., nelze upřít velkorysost.

Hlavním důvodem zřejmým bylo, že by o to stejně přišel. Dr. inž. Kofátko z ministerstva zemědělství je přesvědčen, že reformu první pozemkové reformy, kterou neustále hrozí velkostatkářům, zbyvším po první reformě, skutečně nějak provede. Napsal o tom řadu dlouhých článků. Je komunist a myslí toto doopravdy. Je sekčním šéfem na ministerstvu zemědělství. Má plnou důvěru ministra Ďuriše. Je to tedy muž mocný. Dovede jít za svou ideologii.

Soudruh Kofátko je o průběhu záležitosti dr. Schwarzenberga vždy podrobně informován. Proč soudí tento sekční šéf, známý zastánce postátňování a parcelace, že by schwarzenberský majetek měl být ponechán v celku? Pokud je mi známo, jsou názory pana sekčního šéfa zdůvodněny úvahami zcela rozumnými: vypočetl si, že stát bude mít větší výhody, bude-li tento majetek znárodněn tím způsobem, že přijde do majetku země. I slíbil, že se pokusí získat pro toto řešení ministra Ďuriše. Podařilo se mu to? Není zatím známo.

Známo ovšem je, že se dr. Schwarzenbergovi jeho majetek bude musl buď tak či onak zaplatit. Uzákoní-li druhou pozemkovou reformu, pak bude třeba vlastníky nějak odškodnit. Žádný ovšem nedostane všechno, co by chtěl — a to je správné, velkostatkáři mívají někdy požadavky neuměrné. Nelze upřít velkou mravní váhu klasickému argumentu socialistů, že lidé nemají mít důchod jen proto, že vlastní velké kusy půdy, je sami neobdělávají. Avšak vzít půdu bez odškodnění, to je jiná historie. To je možné udělat Němcům a domácím zrádcům — odpusťte, že neuzívám otrřelého slova kola borant; kdo skutečně dobrovolně s Němci pracoval, je zrádce národa a to stačí. Kdo není Němec a zrádce, s slouží »přiměřenou a účinnou náhradou«. Tak to slíbil naše vláda vládě Spojených států v nedávném prohlášení. Ježto se podobně o věci hovoří v košickém programu i v dekretu č. 12/1945, lze důvodně předpokládat, že takovou náhradu dostane i ten, kdo není pod konsulační ochranou největší západní velmoci.

Jak se jedná o 4 miliardy

Nechť je tedy dr. Schwarzenberg občanem toho či onoho státu, přiměřenou náhradou tak či onak dostane. Ovšem, našli se lidé, kteří s jistou lapidárností prohlášovali: »To by byla volovina, abychom proti němu něco nenašli.« Zdá se, že hledali, a nenašli. Průběh jednání nasvědčuje tomu, že náš dojem je správný.

Jak probíhalo jednání o tomto největším soukromém zemědělském majetku v republice? Povíme si o něm dosti podrobně, protože nepokládáme za správné, aby se o věci dále jednalo jen za zavřenými dveřmi. Bylo jí tolik intrik se stran úředních i politických, že je ve veřejném zájmu zveřejnit fakta. Tím zamezíme i možnosti, že někdo náhle vypadne s kampaní, v níž uveřejní jen některá fakta, sloužící jeho důlčím zájmům. A potom

není snad bez zájmu pro studenta, dělníka nebo úředníka, jak se jedná, jde-li o čtyři miliardy.

Milý mistře Rolle, (píše dr. Schwarzenberg předsedovi podnikové rady z Curychu dne 20. března t. r.) při rozmluvách, které jsme v těchto dnech zde konali, projevil jsem zcela otevřeně svoje názory na možný další vývoj poměrů majetkových na mých statcích a závodech v Čechách, a s Vaší strany bylo mi vysvětleno, jaké asi řešení, podle Vašich informací a podle dosavadního průběhu příslušných jednání, bylo by pokládáno rozhodujícími činiteli v úřadech a v odborových organizacích za přijatelné.

Vzal jsem s potěšením na vědomí, že se při jednáních oněch vycházelo ze snahy, zachovati moje statky a závody jako celek a pokračovati na nich v úspěšném hospodaření a zvelebování, když již po dobu války zůstaly ušetřeny velkých pohrom a byly udržovány v náležitém chodu, za což velká zásluha náleží všem zaměstnancům, jimž také za to upřímně děkuji. Jejich přičinlivost a jejich přichylnost k vlastním závodům vzbuzuje i do budoucna naději, že v tomto duchu bude dosaženo dalších úspěchů.

Nezklamal jsem se v očekávání, že moji zaměstnanci uchovají si kladný poměr k mé osobě i v této převratové době, a přál bych si, abych mohl, podobně jako před válkou, podporovati ve spolupráci s nimi jejich zájmy za dnešních změných poměrů.

Nalezne-li se pro moji spolupráci a po úpravě poměrů majetkových žádoucí základna, bude mojí snahou, ale také úkolem mých zaměstnanců, aby při nastávajícím řešení byly zájmy ty patřičně respektovány a včas uplatňovány, a aby udržena byla souvislost mezi příslušnými sociálními zařízeními v minulosti a budoucnosti.

Nejraději bych osvědčil svoji ochotu v naznačených směrech přímým jednáním s nynějšími představiteli státní moci, kdyby samozřejmě předpoklady pro můj návrat a nerušený pobyt v Čechách byly splněny a mně zaručeny. V tom případě mohla by další jednání míti dosti rychlý průběh.

Budu nyní čekati na zprávu, jak na možné základy majetkové úpravy, při našich rozmluvách naznačené, bude se v Čechách pohlížeti, a jaký postup pro další jednání bude mi navržen.

Dr Adolf Schwarzenberg v. r.

Hlavní podmínky

I jednala podniková rada s právními zástupci dr. Schwarzenberga a se zástupci zemského národního výboru. Podkladem jednání byl návrh těchto podmínek:

1. Dr A. S. věnuje veškerý svůj nemovitý majetek s příslušenstvím a provozním kapitálem jednotlivým podnikům za účelem zřízení Schwarzenberské základny země České.
2. Osobní jmění dr. A. S. a jeho manželky (cenné papíry, vkladní knížky a p. — přibližně asi 11.5 milionu Kčs) zůstává nadále jeho vlastnictvím.
3. Věnovaný majetek bude účelovým jménem jakožto samostatná právnická osoba a jeho odpovědným správním orgánem bude příslušná reprezentace země České, dnes představovaná zemským národním výborem.
4. Věnovaný majetek bude spravován trvale jako hospodářský celek a jeho čistého výnosu bude použito (1.) k jeho dalšímu zvelebování, (2.) k podpoře sociálních, zdravotních a kulturních zařízení země České.
5. ...základnu ...spravuje rada ZNV, jakožto odpovědný orgán. K usnadnění tohoto úkolu se zřídí správní sbor znalců, jmenovaných ZNV z řad odborníků ze zřetelím na návrhy ministerstev: zemědělství, výživy, zdravotnictví, soc. péče a školství, dále ze znalců jmenovaných podnikovou radou z řad zaměstnanců základny. Funkci 1. předsedy tohoto sboru vyhradí ZNV Dr A. S. Schwarzenbergovi v uznání jeho zásluh o zřízení této základny. Místopředseda sboru, zastupující předsedu v případě jeho zaneprázdnění, je volen na ustávající schůzi sboru.
6. Bezprostřední správu základny obstará ústřední ředitelství, jehož členy jmenuje ZNV v dohodě s podnikovou radou.
7. Nově vzniklá právnická osoba převezme veškeré dosavadní zaměstnance za dnes platných služebních podmínek, které se zajistí zvláštním služebním řádem. Také převezme závazky vůči bývalým zaměstnancům a jejich příslušníkům. V rámci provozního rozpočtu bude pamatováno i na poskytnutí dosud obvyklých dobrovolných podpor.
8. Dr A. S. jako dárci se vyhradí pro sebe a svou manželku používati potřebných objektů základny nebo jejich

částí (včetně přiměřené obsluhy a inventáře) k vlastním bezplatným obývacím a pracovním účelům. Jemu osobně jsou pro honitbu volně k použití všechny revíry základny; honitba jeho hostů podléhá předchozí dohodě. V uznání jeho velkomyslnosti a trvalých zásluh o zemi Českou přiznává ZNV dr. A. S. disposiční právo do výše 1 milionu Kčs ročně.

9. Převod majetku s dr. A. S. bude proveden tak, že veškerá právní jednání k tomu směřující budou osvobozena ode všech daní, dávek, poplatků, kolků a dávek za úřední úkony ve věcech správních. Dávka z majetku a přírůstek na majetku nesmí postihnout dárci.

10. Veškerý darovaný majetek přechází na základnu se všemi právy a závazky.

Zajímavé čtení. Zejména článek 9 — šťastlivec, nemusí vyplňovat přiznání k dávce z majetku, přijme-li ovšem stát tyto podmínky. Pisatel navrhuje, aby se mu případně odpustilo placení dávky, ne však vyplňování přiznání.

Sociální referentka ZNV, paní Božena Kubíčková, se zajímá zejména o zámký jakožto ubytovací objekty pro různé sociální ústavy. Zámek Hlubokou by země mohla vyhradit pro zvláštní účel, jako pro občasná návštěvy pana presidenta.

Dejme opět slovo dr. Schwarzenbergovi. Dne 16. srpna t. r. napsal vlastnoruční dopis, datovaný z Vidně:

Titl.

Zemskému národnímu výboru v Praze.

...Změny v nazírání na soukromé právo vlastnické k velkému majetku pozemkovému, nastalé v republice Československé v 20. století, zejména po první a obzvláště po druhé světové válce, nedovolují, abych zděděný majetek ten nadále držel. Abych zabránil ohrožení celistvosti celého majetku a chránil zájmy svých zaměstnanců a pensistů, nevidím jiné východisko a jsem nucen souhlasiti s takovou úpravou právního poměru svého k svým statkům, která by hověla duchu nynější doby a zachovala z minulosti to, co zasluhuje, aby bylo zachováno. V přiložených zásadách jsou hlavní body této úpravy rámcově sestaveny, aby mohly být základem jednání.

K závěrečnému jednání s představiteli země České doštelil bych se, pokud mi to moje zdraví dovoli, do Čech, jakmile budou podrobnosti formulovány a mně doručeno pozvání, obsahující ujištění, že nebudu tam nijak obtěžován...

Schwarzenbergovy původní podmínky

...U zámků jest věnováno zařízení jen nutné, kdežto za ostatní nábytek, umělecké předměty a sbírky, které v nich mlý zůstati, žádá věnovatel náležitou kompensaci. Těmi, které nebudou převzaty zřizovanou základnou, má majitel právo volně disponovati i vyvézti na své statky v cizině, bez jakýchkoliv poplatků. Provozní kapitál jednotlivých podniků, jehož je zapotřebí k jejich dalšímu vedení, bude jim dočasně a podle potřeby ponechán. Jinaké jmění dr. A. S. a jeho manželky, zejména též činžovní domy v Praze a Schwarzenberský palác na Hradčanech, zůstávají nadále v jejich vlastnictví.

...výslovným přáním dále jest, aby funkce předsedy správního sboru základny byla dědičná.

...V uznání jeho velkomyslnosti a trvalých zásluh o zemi Českou přiznává ZNV dr. A. S. daně prostě disposiční právo do výše jednoho milionu dvakrát sto tisíc korun čs. ročně v dnešní hodnotě mezinárodní. Jeho universálnímu dědici bude toto disposiční právo přiměřeně upraveno. V případě úmrtí dr. A. S. zajišťují se všechny peněžní a věcné požitky paní Hildě S. až do jejího úmrtí.

Archiv rodinný a archivy a registratury cizozemských statků budou dr. A. S. uvolněny.

...Dr A. S. budou nahrazeny výlohy, vzešlé příslušným jednáními. Dávka z majetku dr. A. S. a jeho manželky, jakož i dávka z přírůstku hodnoty, budou-li vůbec předepsány, budou hrazeny z věnovaného majetku...

Ostatní podmínky známe z návrhu II., který se z něho vyvinul. Nechtějte na laikovi, aby vám vypočítal, jaká je čistá hodnota daru A. S. a kolik vlastně vydělá nebo prodělá navrhovaným řešením. Viděl jsem posudek znalce, který usoudil, že výhrady jsou v porovnání s velikostí darovaného majetku nevýznamné.

Odborníci finanční prokuratury předběžně soudí, že nejlepší cestou převodu majetku z ruky soukromé do rukou země by byl zákon, zřizující podpůrnou instituci a zároveň osvobozující převod od převodních poplatků. Postátněním by se majetek rozpadl na různá ředitelství. Tím by podle znalců ZNV nezbytně utrpěl, případně zanikl hospodářský efekt.

Zemědělská komise ZNV
posledního dne měsíce září t. r.

... usnesla se jednomyslně na tom, že je žádoucí, aby země Česká získala tento majetek do vlastnictví.

... Země nutně potřebuje jednak rozšířit zdroj svých příjmů, aby byla s to nésti náklady s udržováním svých sociálních a kulturních ústavů, jednak aby zvětšila svou majetkovou podstatu jakožto zdroje úvěrových možností.

... Zástupci KSC se vyslovili jen proti tomu, aby zamýšlená základna nesla jméno Schwarzenbergovo.

Dále projevíli členové zemědělské komise přání, aby zamýšlený poradní sbor znalců nebyl vázán ve svém složení návrhy různých ministerstev a aby byli jmenováni odborníci tak, aby nebylo třeba mítí obav o zasahování ministerstev do kompetence ZNV.

... s výjimkou zástupců KSC nenamítá nic proti tomu, aby doživotním předsedou tohoto poradního sboru byl jmenován Schwarzenberg, zamítá však jednomyslně rozhodně podmínku, aby tato funkce byla dědičnou.

... nepřipouští podmínku, že u zámku jest věnováno jen zařízení nutné, kdežto za ostatní nábytek, umělecké předměty a sbírky, které by v nich měly zůstat, jest věnovati náležitou kompensaci.

... předměty a archivy rodinného významu musí býti při jednání přesně vyznačeny, pokud by mohly vůbec padati na váhu pro vydání. Jednání se mají zúčastnit zástupci památkového úřadu.

Není možno jednati o tom, aby provozní kapitál jednotlivých podniků byl jim ponechan jen dočasně a podle potřeby.

Členové KSC připomněli, že o zemědělskou půdu z několika dvorů schwarzenberských je dnes u místních zemědělců zájem. Komise se shodla, že v nutném případě bude pak moci i země dáti k ukonění této potřeby některé parcely k účelům pozemkové reformy.

Komise nehodlá dát dispoziční právo do výše 1.200.000 Kčs v mezinárodní hodnotě a nepřipouští dispoziční právo na univerzální dědice. Zástupci KSC jsou proti přiznání jakéhokoliv dispozičního práva.

Komise souhlasí, aby předsednictvo ZNV se věci zabývalo a aby rada ZNV pověřila vhodný orgán ZNV jednáním o převzetí. Klub KSC soudí, že se nemá jednat s dr. A. S., nýbrž likvidovat jeho panství stejně jako bylo zlikvidováno panství Liechtensteinovo. Upozornil, že se na dr. S. budou vztahovat předpisy ohlášeného již zákona o zaboru půdy propuštěné při první pozemkové reformě. V tomto případě by zabraný majetek musil býti Schwarzenbergovi zaplacen, s kteroužto otázkou se členové KSC nevyrovňávají.

Závod o čas; je Němcem?

V pozadí je cítit silný tlak z ministerstva zemědělství. Je tak mocný, že ZNV nemůže svolat ani poradu jihočeských poslanců, kteří se o věc velmi zajímají — přesto, zdá se, že členové klubu KSC při ZNV by celkem byli vděční, kdyby jihočeští poslanci Národní fronty věc uspíšili. I nastává závod o čas. Snad se jihočeští poslanci sejdou a dohodnou na akci dříve, než projde sněmovnou zákon o zaboru zbytků z první pozemkové reformy. Snad si věci povšimne včas zemědělský výbor sněmovny.

Závod o čas probíhá zároveň na jiném kolbišti. Když to nejde na ZNV, pokus se o štěstí někde na okrese. Zkus to třeba v Litoměřicích. Tamní okresní národní výbor vydal vyhlášku o konfiskaci nepřátelského majetku. Má číslo 2564—3211, vyšla 20. září a byla vyvěšena v Lovosicích pod č. j. 7706 dne 3. října. V Lovosicích? Ano. Schwarzenbergova rodina byla velmi bohatá. Má tam panství a řadu nemovitostí.

Dr A. S. je v Praze považován za Čecha a v Lovosicích za Němce. I byla německá národnost užita jako důvod konfiskace. Nevím, jaké národnosti dr. A. S. skutečně je. V aristokracii jsou často příslušníci oné vrstvy lidí, kteří mají vlast všude, kde mají panství. Nehodlám se dr. A. S. zastávat, v životě jsem ho neviděl a neznám jediného z jeho právních zástupců. Provinil-li se, budiž potrestán. Považoval bych za velmi nemravné, kdyby jakkoli velkomyslný dar měl být příčinou, proč by neměl důsledků svých činů nést stejně, jako jeho chudší nebo chudí spoluobčané. Těžko se jen věří, že by okresní výbor znal více fakt než výbor zemský, kde se již tolik lidí snažilo nalézt něco proti dr. S. Nelze ovšem ani tuto možnost vyloučit.

Jen jediné věci je třeba se obávat: aby omylem jednoho samosprávného sboru nepřišel druhý o miliardové hodnoty. Aby nešikovností nebo přílišnou šikovností jednoho okresu nebyla poškozena země Česká. Aby nebyl spěšně postátněn majetek, který by tolik prospěl zemi. Věc třeba urychleně vyšetřit: některý národní výbor byl zřejmě uveden v omyl.

Přiměl Ameriku k válce?

Citujme poslední dokument; řekne nám leccos o osobě dr. A. S. V odvolání do citované vyhlášky tvrdí jeho právní zástupce:

... dr. A. S. není Němcem, hlásil se k české národnosti, vystudoval českou vysokou školu, na svých statcích zavedl české úřadování, věnoval českým účelům značné peněžité částky a byl znám svým demokratickým smýšlením.

Po delší cestě světem dostal se do Anglie a odtamtud do Ameriky; všude hlásil se ihned k Čechům a národnostně se choval vzorně. Jestliže někdo prohlašuje jej za Němce, pak stalo se tak nepochybně proti jeho vůli a bez jeho vědomí... zůstal věren republice a národu, činně se zúčastnil boje za naše osvobození a trpěl pod nacistickým a fašistickým terorem. Jest veřejně známo, že byl nepřitelem nacismu a hitlerovského režimu a že jako takový veřejně vystupoval. Již za návštěvy Runcimana v Praze, který byl též u něho hostem, vyvíjel činnost pro zachování celistvosti republiky a tuto neochvějně hájil.

Vzhledem k tomu všemu byl stíhán gestapem, musel utéci do ciziny, byl naň vydán zatykač a opatřením gestapa v Linci ze dne 17. srpna 1940 č. j. B. Nr. - II 1 174/39 byl mu veškerý jeho rozsáhlý majetek zabaven jako jmění protinacistický pracujícího emigranta.

I za okupace a po zabavení svého rozsáhlého majetku zdejšího gestapem věnoval dr. A. S. ze svého jmění značné části českým účelům a k účelům odboje, tak na př. docházel z tohoto důvodu příspěvek našemu vyslanectví v Egyptě. Ze své farmy u Nairobi v Africe zásoboval přímo spojeneckou armádu maslovými konzervami.

Být advokátem, tento argument bych právě neuváděl. Spojenecké armády — pokud známo — dodávky slušně platily; kdyby byl armádu nezásoboval, příslušná armáda (za války každá z nich) by byla farmu v Nairobi asi zabavila.

To jsou jen malé ukázky činnosti dr. A. S. (pokračuje dále odvolání) kromě jeho činnosti informační a agitační, o níž se může můj klient po svém návratu do vlasti detailně vyjádřit a ji prokázat.

Dr A. S. znal řadu velmi významných osobností, s nimiž se stýkal již od dřívějšíka na svých mnohých cestách v cizině a zejména když jezdil na lovy lvů do Afriky.

Za okupace... pracoval v cizině za osvobození republiky, podporoval náš odboj a agitoval proti nacistům u všech svých vlivných známých, kteří mu plně důvěřovali, čímž podstatně přispěl k tomu, že Amerika odklonila se definitivně od Německa a vojensky zakročila proti hitlerovskému režimu.

Tož dokáže-li pan doktor toto tvrzení...

O aktivní účasti dr. A. S. na boji za zachování celistvosti a osvobození ČSR a jeho vyložené protinacistické smýšle-

ni a působení nabízíme prozatím důkazy písemným vyjádřením pana ministra zahraničních věcí ze dne 8. října 1945 ve fotokopii připojeným, dále...

USA, Švýcarsko

To dále je snad zbytečné. Advokát ještě sděluje:

V Severní Americe se dr. A. S. v době okupace trvale usídlil a nabyt tamže prý i americké příslušnosti. Podle posledních zpráv vrací se již do vlasti a dle toho času z důvodů zdravotních přechodně ve Švýcarsku, kde pro svůj zdravotní stav na radu lékařů musí ještě nějaký čas pobýti...

Zdá se, že doktoři, kteří studují chorobu dr. A. S., dospěli k těmto závěrům, jako jeho advokáti, kteří mu poradili žádat glejt.

Pokud se týče zabavované položky č. 227 nemovitostí 321, nepatří vůbec vlastnický stěžovatel a týká se vodárny místního cukrovaru...

Pokračováním v konfiskačním řízení byla by dr. A. S. způsobilá nenahraditelná újma majetková, ježto restituční byla by pak obtížná a snad vůbec nemožná. Naproti tomu veřejný zájem na provedení této konfiskace není tak naléhavý, zejména nyní, když při osídlování pohraničí jest tamže dostatečné množství nemovitostí k dispozici. Vzhledem k tomu

zdvořile žádám

aby tomuto odvolání příznán byl odkladný účinek až do jeho právoplatného vyřízení, a v každém případě aby poštěkáno bylo s rozdělením tohoto majetku do návratu dr. A. S. z ciziny, aby se mohl náležitě obhájit a provésti veškeré příslušné důkazy.

V Praze dne 26. října 1946.

Psal to asi dobrý advokát.

Je mi osobně docela jedno, kolik dr. A. S. dostane ze svého velkého majetku nazpět. Prověřoval jsem své informace, jak jen bylo možné; zná-li někdo jiná podstatná fakta, nechť je laskavě redakci oznámí.

Co je na sporu podstatné? Aby se kdokoliv kdykoliv v této zemi domohl brzy svého práva, ať je bohatý či chudý, Čech anebo žid, dělník, ministr republiky anebo člen malého národního výboru, nechť je příslušníkem našim anebo cizím, malého státu anebo velmoci.

O skutečnou samosprávu

A za druhé: Aby si všichni naši skuteční demokraté uvědomili, že každý národní výbor, ať místní, okresní anebo zemský, musí být ve svých příjmech soběstačný; jsme malí čeští lidé — již proto se každý náš samosprávný sbor musí naučit sám hospodařit se svými financemi. Zkušenost ukazuje na mnoha a mnoha případech, že všude tam, kde státní správa poskytuje samospráve peníze, zároveň si zajišťuje neúměrný vliv. Demokracie znamená rozsáhlou decentralisaci. Není možné, aby ústřední úřady se trvale zabývaly každým domkem portýra anebo místem školníka — co je ministerstvům do toho; jsou tu pro větší věci — jako pro dohled, zda se samospráva řídí zákony.

Nebudeme tvrdit, že praxe národních výborů je ideální. Ano, stalo se, že některé byly mylně informovány a některé jednaly, zejména v měsících krátce po revoluci, proti zákonům. Zároveň však třeba přiznat, že vedle několika případů křiklavých bylo tisíce činů, kterými národní výbory zachránily republice miliardové hodnoty. Již proto mají právo hospodařit ze svých vlastních zdrojů.

Není možné dávat samosprávě úkoly a neposkytovat jí úměrné prostředky. Není mravné, aby stát spolkl vše, co má na dosah. Není demokratické klást rovnítko mezi pojmy znárodnění a zestátnění. Můžeme souhlasit s výrokem vedoucího komunisty na nedávné II. národohospodářské konferenci KSČ v Praze. Ministr financí dr. Jaromír Dolanský tam řekl — podle Rudého Práva z 21. XI., velmi zdravou zásadu: »Dnes veřejné finance a rozpočet nejsou jen věcí ministerstva financí a vlády, nýbrž věcí národa a lidu.« Výborně — lid není jen v Praze, národ

není ještě celý na ministerstvech. Lid je i na Slovensku — čím více samosprávy budeme s to dát Slovákům ve věcech finančních, tím větší důvěru můžeme od nich chtít ve věcech politických. A Morava je také v republice. A snad i země Česká.

Stát už si toho nabral, že někdy věru jen s obtížemi to všechno stačí zvládnout, a hlavně: zkontrolovat. Připustíme velkoryse soutěž pozemšťaných podniků. Právě jako socialisté musíme přece vědět, že bez zdravé soutěže není možno srovnávat výkony. Tady nejde o spor mezi stranami — v národních výborech jsou tytéž strany jako ve vládě — avšak jiní lidé — z těžé Národní fronty. A tedy již proto: majetek dr. Adolfa Schwarzenberga je třeba pozemšťati!

Život a instituce

Ema Tetínková

Vesnice

— na Pardubicku se zjistila tuberkulóza u osmdesáti procent dětí. (Denní tisk).

Kromě vlastní funkce vykonaly brigády ještě jedno, ač bezděčné poslání: pronikly do útrobu vesnice. Jako by rozhrnuly kvetoucí stromy a dobrácké úsměvy babiček, tu dekoraci pro měšťáky na letním bytu, a jako by zastihly skutečnost bez osácení. Nejen že potěžkaly váhu zemědělské dřiny, ale také nahlédly za plenu s národním vyšíváním, do soukromí venkovanů.

Zně jsou nejpříhodnější dobou k rozčarování a poznání řádu, jemuž je rolník podroben. Džbán vody, talíř šku-bánek, černá káva. Tato ranní, polední a večerní bída je po dobu žní stálým rolníkovým druhem, jindy bez svědků, teď usvědčeně.

Zopakujme si část věčné litanie:

Od nepaměti každého jitra hospodyně nahází drůbež, zatopí v kachlových kamnech anebo ve sporáku, pro zvířata uvaří zrna, brambory, šlichtu, když byla napřed podojila krávy, aby se svařilo mléko, pokud je neodstředí. V něm rozměrněm zadělá těsto bez vajec i tuku, když před tím nalije a předhodí pici všemu dobytku. Do krajáče s kávovinou přidá mléka, cukrinem osladí, naplní hrnký, sběračku ponechá v kávě, aby zůstala po celý den na plotně k použití mouchám a dětem. Jedlíci lámou anebo přikusují suchý chléb, a pak vše, co mezi kolébkou a hroblem nazývá se člověkem, vychází ze stavení. Muži nakročují a rozpřahují se prvními pohyby z tisíců, jimiž do večera pokladou pole; ženy zmáhají úrodu celým ženským tělem. Pohoda dohání k výkonům, pokud trvá, mraky nutí k výkonům, pokud nespadnou.

Před polednem žena odbíhá domů. Na dvoře ji s křikem vítá hladové shromáždění. Nasype mu, přinese chrastí, zatopí v kachlových kamnech anebo ve sporáku, přemůže valící se dým a zkrájí jablečné padavky do buchty z překynutého těsta. Vsune do trouby a vysune z trouby první, druhý, kolikátý plech, šetrně potřený margarínem. Mouchy bzučí, posedají na visutá musí popravivě, napadají, lezou, kálejí, klesají do hrnců. Dobytek vyvolává, až nasycen a podojen zmlkne. Hospodyně složí buchty, džbán se slitou kávou, chleba do košíku. Někdy se zastaví pro pivo či limonádu, a z parna kuchyně vrací se do parna polí.

V té době není poledne vždy o dvanácté, značkujeme-li je obědem a vyzváněním; v té době také bývá až po klekání, odbýváno chlebem, vuřtem a pivem. V té době vládně diktátor žně, požíraje tuny lidské práce s pří-

krmem všech lidských zvyklostí, se zákuskem ženské krásy, a pod to prostírá věčnou litanii.

Jak jinak se asi žije mimo žně!

Jak bývalo

I pohlédneme hezky nazpět, do dob, které mezi námi jen poskrovnou zanechaly pamětníky. Do dob, kdy plodnost venkovských rodičů byla neomezená. Do dob, kdy ke statku jako k chalupě patřilo nemnoho polí, nejen proto, že na lánech ležel panský dvůr, ale stejně proto, že více polí by hospodář ani s početným houfem dětí rukodělně nezdolal.

V té době už dávno tyranisovala tradice Maryš, bohatých nevěst, nepsaným příkazem vesnice povinných vdát se za rovného, stejně jako synové svým prvorozenstvím se zavazovali přiznání věno. To nenařídila jen selská hamiznost! To byl jediný dosažitelný prostředek, jak podezdít sloupy statku, na nichž spočíval. To byla neúprosná obrana proti zkáze, v níž se přeměňovala nevěstina i ženichova chudobnost. Proto utepali nutnost v neoblomný zákon, aby nebylo pochyby. Proto ho s talentem pedagogů zařadili do rodové výchovy, proto ho do mladých, živých srdcí desertérů nemilosrdně vtěsávali dlátlem rozumu, věduce, že čas zacelí vše v obvazech dřiny a početí.

Je známo, že přínosu se užívalo na zvelebování či už jen zachraňování živností, ale také na výplatu sourozenců, kteří nezůstávali vždy na statku jako zahořklí, ba nenávislní kočové a děvečky, ale s několika zlatkami se přivdávaly a přiznávaly do chalup. Často však s prázdnotou přecházeli práhy cizích usedlostí, anebo se měnili v panskou čeleď, zakládající vrabčí hnízda bezzemků.

Zatím co vesnice živořily půl z vlastního a půl z krádeží na panském, a zvláště na českém jihu topily se v bídě, alkoholismu, karbanu, pohlavních chorobách (stopách to bezúčelnosti a ventilu z ní), zatím co hospodářství přicházela na buben, co celé dědiny odumřely, ježto obyvatelé houfně přechali před nouzí na zaoceánské parníky, kde na chudých rančích jako na své bídě, zapocení do věkovitých obleků jako do dědictví po předchozích ubožácích, s tvrdýma rukama, s odříkavostí asketů, s inteligencí starého kulturního národa, byť potaženou pavučinami zanedbání, s životadárností Slovanů, šinuli se za hvězdami jiného světadílů, zatím co panské dvory, baráčky, pastoušky praskaly náplní proletariátu — jiní přespočetní sezonně se houfovali jako vlašťovky, a s kosaми, kladivy, hudebními nástroji, s krejčovským nářadím, se zednickou lžící přenášeli um a pílí přes okolní hranice.

Co asi vařil hrnec těchto svobodných otroků? Porovnejme ho s poválečným hrncem vesničana, a pak na šňůře fantazie spustme se do této minulosti. Zanícená píseň však vyrazuje, že tehdy jen »o posvícení všechno to voní«, neboť, vonělo-li by častěji, pak by šlo o všednost, nepozoruhodnou k opěvání. Ale venkovské posvícení, toť kytice vstavená na desku roku jako na stůl, jehož chudoba je dodnes přikrývána neodpovědným rčením o »skromné, ale jadrné venkovské stravě.«

Z tuhé kázně generačního odříkání, z houževnatosti a pšle, k nimž donucují otrokáři majetek a příroda, z nezbytnosti venkovského společenství, kdy sedlák navzájem se doplňoval s chalupníkem, domkářem i podruhem, takže uvolnění druhorozenci odcházeli studovat, z cílevědomosti a svépomoci rolníků vznikla družstva, kampaletky, přibývalo strojů, třeba omezených na žentour, mlýnek, řezačku, mlátičku, sečku. Na souhrnu těchto hodnot aspoň v úrodných krajích seděly statky jako na utužených gruntech, pod hrozbou pozvolného zanikání, naviklá-li kdo být jediný kámen v tvrdých, ale choulolistivých základech.

Jak vzdálená to byla pevnina! Něco jsme se o ní dovídali z dramát, povídek a románů. Prímý styk se isovalo na městská tržiště, kde muži s ženami jiného světa sedávali nad koši a nůsemi, závislí na škrťivé tísní městských

úřednických vrstev i na hospodyňské rozšafnosti, ale také tyranii matek Kondelic, k nimž se venkovská děvčata hrnula do služeb.

První světová válka

Jaký to ořes pro českou vesnici! Hospodáři se syny odkládali náradí a mnohdy po prvé v životě překročili humna, odvéstí dějinám daň krve.

Rolnická žena, od nepaměti až dodnes robotnice, nikoli smířená s tímto sžíravým osudem, nýbrž nesoucí tento osud přirostlý na těle, bez představ a bez snahy sejmouti ho, naložila na sebe ještě břemeno mužů. Jako v dalekých dobách, kdy mužové bojovali a ženy vynucovaly z polí živiny, tak chodila za pluhem, sekala kosou, jezdila s koňmi, ač unavena, neúnavně vkládala do prsti a vybírala z prsti pracným, složitým zemědělským systémem, neulehčováním a neobelstitelným, za pomoci výměnkářů i často nedorostlých dětí.

Leč — co přihodilo se v této svízeli? Pěšiny, vedoucí k městům, prošlapané hokynáři a venkovany s nůsemi, ale neprošlapané od měst, leda sezónními návštěvníky, náhle se zaplnily. Hle, město přicházelo k vesnici, na dlani svoje peníze, po úsudku venkovanů lehce vydělaré, se šperky, o kterých udřená bytost, také žena, nesměla snít! Náhle tu byly šaty, spousty šatů, látek, vše, co vesnice jednou za rok obezřetně vybírala na jarmarcích, košile pro starého, panebože, prádélko, oblečky, obuv dětí, povlaky!

Tehdy chamtivost žen po tom všem byla sverepá, jako sverepě bylo odříkání, jako sverepá byla lopota, s níž se rvaly s přírodou o její mléko a strdí, potřebné městu. To, pyšné, čistotné, odvrácené město, za nímž putovaly se svým nákladem, jímž si dávaly ohmatávat husy, kuřata, měřit vejce, oštipovat máslo — najednou se tu plazí ke vratům, pokorně se přibližuje hnoji, kterému se jindy s ošklivostí vysmívalo, škemrá! Jak důležitým činitelem je rolník, jak nesmírná svým významem je vesnice! I bylo zadostiučiněním, dát to pocítit.

Oči vesnice dosud nikdy nespátřily nic, co se tolik podobalo příležitosti k blahobytu. Proto ve dne v noci, rozšířiv odříkání, ošidiv hrnec, venkov vyráběl máslo, tvaroh, maso, odléval mléko, soustřeďoval vejce, odsypával obilí, mouku, mák. Ve dne v noci pracoval a nedočkávě, leč s chladem vypočítavého obchodníka číhal na poptávku s nabídkou.

To nebyla jen sprostá hamiznost! To byly generační zkušenosti s bídou, podepřené spolehlivým vědomím, že zlatý věk nepotrvá, že přijde něco podobného všemu předchozímu. Chytrý, starostlivý, bezohledný, pohotový, nevelkorysý český človíček proto chtěl a potřeboval co nejpevněji a co nejdéle udržeti svého vrabce v hrsti.

Poválečný venkov

vzkvétat, třebaže se všude objevily pomníky mnoha utráceným zemědělcům. Život vedl stínem pomníků, vesnice pracovala.

Po prvé v životě směl se rolník odvážiti výdeje. Až na výjimky, kde svědomitost potřela obchodní talent, bylo z čeho vydávat. Ozřejmilo se, že sešlý vzhled našich vesnic nezavinila netečnost, lakota, ani citová tupost obyvatel, nýbrž věčný nedostatek peněz. Teď rázem střechy zkvety eternitem, u hnojišť se betonovaly nádrže, upravovaly se hanebné věznice dobytka, bouralo, vyzdívalo, tvořilo se, a po zelených Čechách vyrůstala radostně úhledná staveníčka jako muchomůrky po dešti.

Děvčata a mladé ženy zkrátily vlasy, konečně se také oděly do látek módních barev i střihů. Hoši oblékli dobře šité šaty, muži odložili sváteční obepínavé kalhoty z předválečných dob, nemožné šošáky, převysoké límce. Tu i tam zazářil prsten. Tak se chodívalo k muzikám, kde mládež učelivě zaváděla »moderní« a kde se zpívaly odrhovačky pražské nadvýroby, kdy vypuzená národní píseň hukla se v láskyplné koutky měst. Ať byly peníze okolkovány! Ze zůstatku vyrůstala ruční práce venkovského

všeuměla, nikoli pomník zpupnosti a pýchy, ale důstojnější a praktičtější obydlí i dílna práce.

Do skromného, neoslavného rozvoje pokrok zasil dvě ze svých semínek. Co z nich někomu znamenalo individuální osvobození, tradici znamenalo rozpad: rolníci synové opouštěli vojnu a přiváděli chudé nevěsty z měst; mladší rodičové rozhodli se pro dvouděťství. Někdy se dojíždělo za odpomocí k odborníku, ale též okresní lékaři častěji než dříve spěchali na kočárcích a bryčkách napravovat dílo potratětek.

Částčky rozparcelovaných pozemků přirůstaly ke stavením, panské dvory vysypaly proletariát jako mák z makovic. Do prázdna? Nikoliv!

Z měst zvaly továrny. Nad městečky se vztýčily komíny. K nim zamířili skromní venkovští dřiči. Továrny znamenaly pravidelnou mzdu, již vesnice nikdy nepoznala, nádeničinu snazší zemědělské práce, tělesný pořádek, oddych, zábavu. To nebylo usilování o osud předválečného dělníka, zašpiněného, zamořeného ze sklepních městských doupat, kde se v jedné místnosti umíralo, porčino, rodilo, vyrůstalo okolo necek s věčně rozepřaným prádlem! To bylo rozhodnutí pozvednout se do sféry sociálního a starobního zajištění, k hranici pracovní doby, v úroveň člověka!

Vždyť vedle poválečných, zmodernizovaných matek Kondelic ovládla znovuvzkříšená tržiště dělnická žena! Jaká závist udřených venkovanek a jaká vůle, přistrčit svoje děti do tohoto nadřazení! I dávaly je vyučit řemeslům, aby ztekly tajemství snadnějšího a důstojnějšího žití.

Kromě toho se rychle vytvořil nový typ pracovních rodin: žena, nepřítel brzděna jen dvojicí dětí, obstarávala hospodářství, a muž, u starších rodičů i synové, denně odjížděl do továren anebo »ke dráze«, aby po návratu sdělali hrubší část prací. Tito malí lidé, dříve značně chudí a odkázání na výdělek u sedláka, teď jej finančně převážili. Zatím co on, pozvolna zbavován válečných zisků investicemi, placením dluhů a vyvádáním dcer, opět začínal známou válku o korunu, maloroľníček opatrně zveleboval, ukládal.

Vesnici také prosmýčtil duch politického třídění. Rozčlil ji ve čtyři tábory. Pod standardu »domkáři a maloroľníci« svál všechny, kdo citlivými tykadly zjistili ochrannost továrních zdí; označil je rudým karafiátem. Pod zelený prapor sešikoval ty, již skutečně byli, i již se pouze nazývali sedláky. Ke kostelům směřovalo procesí už tehdy valně profidlé. Národní socialisty pohotově zastoupilo učitelstvo. Kolem čtyř politických ohrad obcházela chudina, židka vinna pouze chudobou; tlumeně skandovala větu z hymny městských zástupů, jedinou, kterou pochopila, větu o dělení majetku.

Na patriarchální půdě tehdy vyklíčilo mnoho změn. Ale nejméně jich zasáhlo domácnost s odstředivkami v síních anebo v kuchyni, kde se rozbouraly pece a kde místa výhřevných kamen, té poesie světnic o zimních večerech, toho blaženého království předoucích koček, zaujaly plechové sporáky. Jen jediné čas zásadně opomíjel: Hrnc.

Dál se z něho kutálely brambory, vykrajovaly se škuřánky, padaly placky, sypal se hrách a kroupy s houbami, narůstaly vdolky a buchtý bez vajec. Dál chrtil ustálené produkty, čím nevyživnější, tím početnější, aby vycpal stále prázdň lidské útroby. Jen detail v receptu od předválečných let se pozměnil. Po vynalezení umělého tuku nemastilo se už sádlem, ani máslem, až na pozoruhodné výjimky.

Čím pronikavěji se dral pokrok do vesnic, tím nezažitelnější stoupalo i její vydání. Čím rozmanitěji textilní průmysl chrtil produkty v barvách i vazbě, tím víc odhaloval současné výrobky od předchozí kvality. Šatstvo nově koupené už nikdo nedědil. Na mužích hořely košile, spodky, ponožky, svetry. Poměrně odolné cakky a manchestry brzy odpravila dřina. Ženská práce zhlatala stučky modrotisků a veletucty šátků na hlavu. Zničené

věci byly nahrazovány z odprodeje másla, mléka, vajec, drůbeže. Nebylo lze je doma sníst, musily se bez lítosti vzhazovat do chrťánu cizí spotřeby.

Pro tyto smutné drobné sahalo se do hrnečku na polici, vydávaly se za cukr či cukerin a za vše, co pole a dvůr neplodil. Větší příjem pohltilo hospodářství s platy. Také bylo nutno ustraňovat rezervu, v níž jedině s bezpečím tkvěla kotva soukromého podnikání. Ze všech těchto věřitelů bylo lze uzmuout jedinému žaludku.

Sedlák, pijící o půllitr piva víc anebo častěji, selka, mlsající o jarmarce telecí papričku, byli prohlášenými marnotratníky. Jejich statek vskutku neunesl této směsné potřeby. Ubohý vuřt, donesený z města, nazýval se lahůdkou. Hospodyně, kupující kilo masa na neděli, zabředala do dluhů. Domkář na neděli nosival půl kilogramu tlustého pro šest dospělých pracovníků.

Maso se uvařilo v řídkém zelí, takto samočinně maštěném. Do něho se pak posadily kynuté knedlíky, veliké a blede jako hlava umřelého nemluvněte. Z druhé poloviny těsta upekly se buchtý. Při vybějení přestárých nosnic některá se vstrčila do hrnce se spoustou vody, na talířích zesílenou ilusí, že se právě pojídá slepičí polévka. Vyvařená drůbež putovala na rendlík do další vody s přidávkem smetany, zakverlané moukou a troškou papriky.

Muži, za ranního šera odjíždějící do vzdálených továren, nyní průmysloví i zemědělské dělníci, odváželi s sebou bandasky s černým anebo obilným odvarem, dva krajíce chleba, někdy rendlík s bramborovým knedlíkem či se škuřánky. Večer je čekaly posolené brambory, jindy vdolek a stejný odvar, nazývaný kafe.

V době rozkvětu se zdálo, že přišla doba, zvelebit i venkovský hrnc. Leckde byla vůle k útratě za něco chutnějšího, výživnějšího, zaslouženějšího. Jako když se rozhrne porost a najde se vyschlý pramen: venkovská žena neuměla vařit.

Vyšlapávat cestu za tímto cílem — k tomu je zapotřebí času a peněz. I byly založeny putovní kurzy vaření, kde se děvčata seznamovala s netušenými zásadami: guláš nutno dusit, proti ustálenému zvyku nedovoleno vařit je! Vznikaly jednoduché dorty, aby si venkovská žena dovedla přilepsit z výsledku své práce. Kurzy po sobě zanechaly řadu receptů. Tím vše končilo. Šetrnost a nedostatek času sfoukly dobrá předsevzetí. Dál byla vyráběna rychle vznikající jídla, vykopaná z polí a vydojená z krav.

Kromě toho začala vesnici prošlehávat krise. Problematický blahobyt byl vyřízen. Úroveň se pod šlehandl skrčila do starého neřádstva. Vesnice chátrala. Sedlák se stal praubohým tvorem, s jedinou věkovitou výsadou, že oproti městským postiženým země jej sice nuzně, ale spolehlivě živila. Jak groteskní byly »selské jízdy«, druhdy honosné, kdy starostmi a prací udolaní mladí rolníci přímili se na hřbetech svých opentlených koní, voličové, kdysi počítající, že tvrž velkoagrárníků stane se i jejich pevností!

Nádeníci z měst se vraceli. Opětne i s ženami nastoupili k příležitostné výpomoci u sedláka, kde se neplátilo peněz, jichž nebylo, ale poživatinami a pracovní protislužbou. Vesnice zase kráčela v těsném semknutí, balancovala na hmotě majetku, bez omrzení ji vyspravující svými mozoly a kusy opasku, o něž stáhla břicho.

Druhá světová válka

Avšak záhy si v ní posvítila zkušenostmi, neomylným postřehem a osvědčenou přizpůsobivostí. Jak rozdílné oproti prvému to bylo sblížení! Za dvacet let se ohmatali, prostoupili, pochopili se. Města pracovala čiperně, odvážně, prohnaně. Nutila říšskou rotačku k chrlení papíru, nastavovala pytel a část odnášela čekající vesnici. »Studánko, dej vody mému kohoutkovi! — Nedám ti vody, dokud mi nepřineseš od švadleny šátek!«

(Příště dokončeni.)

doba a lidé

A. L. Lloyd

Škola demokracie

Němečtí váleční zajatci se pomalu vrací domů. V Anglii je jich asi čtvrt milionu a v Kanadě a Americe je jich mnohem více. Bude to trvat ještě dlouho, než se vrátí všichni. Bída v Německu a nedostatek zemědělských dělníků v Británii jsou dva důvody, proč jejich repatriace postupuje tak pomalu. Během války většina z nich se k Angličanům chovala drze a ti, kteří projevili své protinacistické smýšlení, byli svými druhy opovrhováni. Od konce války se však poměry změnilly. Politické oddělení ministerstva zahraničí se pokoušelo zajatce vychovávat a oddělit černé ovce od méně černých. Pořádalo přednášky, vydávalo zvláštní noviny a časopisy, aby rozšířilo duševní obzory lidí, kteří po deset let ztratili spojení s ostatním světem. Zajatci jsou rozděleni do tří skupin: černí, bílí a šedí, což znamená nacisty, antinacisty a částečné antinacisty. Od konce války černých značně ubylo a nyní pouze asi jeden z deseti je považován jako »černý«. Je to v první řadě zásluhou prohrané války, ale i činnost politického odboru ministerstva zahraničí přinesla své ovoce.

Abyste bylo možno provádět mravní přeměnu zajatců ve větší míře, byly pro »bílé« a »šedé« zřízeny zvláštní tábory. Asi 300 vybraných zajatců je posíláno do zvláštního kursu demokracie ve Wilton Parku, blízko Beaconsfieldu. Navštívil jsem tento tábor, abych se přesvědčil o provádění této myšlenky.

Wilton Park sestává z několika baráků, seskupených kolem jednoposchodové cihlové budovy, která vypadá jako něco mezi vězením a školou. Zde jsem se setkal s vedoucím tábora, Dr. Heinzem Koepplerem, 33letým, dobře vypadajícím mužem. Je Němec a studoval v Oxfordu, když se Hitler zmocnil vlády. Do Německa se již nevrátil. Studoval moderní historii a stal se později místopředsedou německého oddělení politické sekce ministerstva zahraničí. Dříve, nežli jsme se vydali na prohlídku tábora, sdělil mi některé podrobnosti.

Účelem Wilton Parku není výchova příštích vládců Německa, jak psaly některé noviny, ani rozšiřování propagandy a způsobů demokratického myšlení, nýbrž snaha o vybudování vlastního názoru o tom, co se jim o demokracii přednáší.

Abyste tento úkol mohl být úspěšně zvládnut, jsou zajatci rozděleni do tří skupin. Jedna skupina zahrnuje ty, kteří nejlépe ovládají angličtinu. Druhá skupina je výhradně pro mládež. (»Přednášky musí být přizpůsobeny jejich vědomostem. Nejsou sice o nic méně inteligentní než ostatní, ale neznají mnohá nejzákladnější fakta. Jeden žák se na př. tázal, co to jsou odborové organizace.«) Muži ve třetí skupině jsou vychováváni k tomu, aby se stali po návratu do zajateckého tábora politickými vychovateli, vydávali nástěnné noviny, připravovali výstavy a vedli debatační kroužky. Přednášené předměty mohou být rozděleny do čtyř skupin: Politické a hospodářské dějiny Německa (»Ze zkušeností jsme zjistili, že největší péči je nutno věnovat době, počínající Bismarckem.«); britský systém demokracie (»Nikoliv proto, abychom s ním učinili Brity, nýbrž ukázali jim na příkladech, jak vypadá demokratická ústava.«); mezinárodní vztahy (»Běžné světové události, význam organizace Spojených národů, poměr mezi Anglií a Sovětským svazem a podobně.«); a konečně politická věda — úloha jednotlivce ve společnosti, poměr člověka ke státu, práva a povinnosti občana.

V táboře je 28 stálých učitelů. Někteří z nich jsou vojáci, kteří nosí akademické roucho přes svou uniformu. Každý učitel má asi 25—30 žáků, nad kterými dohlíží. Mimo těchto stálých učitelů navštěvují tábor i jiní přednášející. Jsou pořádány zvláštní přednášky, na kterých přednášejí významné osobnosti různých politických stran. To, co jeden večer přednáší člen konservativní strany, vyvrací příští den zástupce Labour Party. Dr. Koeppler o tom říká: »Žáci dostávají na své otázky různé odpovědi, ale to jim jen prospívá, neboť poznávají, že jsou také jiné než oficiální názory.«

Tak vypadá, v hrubých rysech, kurs demokracie. Zajatci jsou v táboře 6—8 týdnů a pak se opět vrací do svých za-

jateckých táborů. »Neustále jim zdůrazňujeme: Nemyslete si, že jste sem přišli jako vyvolení. Neočekávejte nějaké výhody. Chceme z vás udělat lidi, kteří si budou vědomi své odpovědnosti a po návratu domů budou na své spoluobčany působit po stránce politické.«

Vedoucí mě dovedl k jednomu učiteli, který dříve vyučoval němčině na jedné londýnské škole. Provedl mě táborem. Všude jsem viděl německé nápisy, všude jsem viděl muže v obnošených šedých uniformách, z nichž někteří nesli pod paží knihy. Vypadali bystře a inteligentně, nikoliv pánovité, nebo podlízavě. Zdravili nás zdvořile, ale nikoliv proto, že by očekávali z toho nějaký užitek. Wilton Park je však také zajateckým táborem číslo 300 a život jeho je stejný jako v jiných táborech. Vyučuje se od 8.30 do 22.30, s malými přestávkami. Jejich příděly potravin jsou poloviční, než příděly britských oddílů, které je strážejí.

Přednášky sledují s německou důkladností. Navštívili jsme jednu třídu, ve které učitel právě vykládal o německém zbrojním průmyslu a chrtil na žáky záplavu čísel z výrobních statistik. Posluchači jej pozorně sledovali a psali si poznámky. Mnozí z nich se učili teprve samostatně myslet. Pokoušel jsem se hádati z jejich tváří, čím se zabývali v civilním životě. Jak jsem později zjistil, skoro polovinu žáků tvořili právníci, doktoři a úředníci. Studentů bylo asi 18,5 proc., stejně tolik obchodníků. Dělníků bylo asi 15 proc. Asi 40 proc. všech zajatců bylo katolíky. Mezi staršími bylo značné procento bývalých sociálních demokratů, ale málo komunistů. Ptal jsem se, jak poznají, že nacističtí změnil své přesvědčení, neboť jsem považoval za nemožné, zjistit to vůbec. Zajatci jsou čas od času podrobováni zkouškám, což se ale neděje na příliš vědeckém podkladě. Výsledky zkoušek ukazují přímo hromadný odklon od nacismu. Je ovšem nutno podotknout, že na výsledek zkoušek je nutno se dívatí podezřívavě, ale i tak si mnoho Němců uvědomil, že jejich vedení bylo od základů chybné. Táza jsem se: »Jestliže nevěřili jejich vlastní propagandě, která je přivedla do záhuby, je možno předpokládat, že uvěří nám?«

Odpověď je snadná. Jistě nám nevěří. Jsou značně skeptičtí a jejich otázky jsou podezřívavé. Zásadou Wilton Parku je působiti na ně co nejmenší propagandou a nechat je přemýšlet a mluvit o naznačených problémech. »Jestliže některý z nich přijímá naše názory bez výhrady, není s ním něco v pořádku.« Bylo mně řečeno, že nejnadanějšími žáky jsou ti nejmladší. 35 proc. žáků je mladších než 25 let. Projevují zájem o přednáškovou látku a nikdy se nespokojí s tím, co jim bylo řečeno. Kritisují, ptají se a diskutují.

Zdá se, že mezi nimi již téměř vymizel antisemitismus. Vedoucí mně řekl: »V nynějším Německu je antisemitismus mnohem menší, než v některých jiných zemích, které bych mohl jmenovat.« Na programu tábora bylo orchesteru je Mendelssohn uváděn stejně často, jako ostatní skladatelé.

Jejich zájem o politiku je velký. Byl jsem přítomen jedné přednášce, kterou proslavil významný konservativní politik. Zde je několik otázek, na které odpovídal: »Jak je to možné, že Anglie provádí stále tutéž zahraniční politiku vůči Sovětskému svazu, i když oposice ve volbách zvítězila?« — »Jaké jsou politické funkce armády?« — »Může sněmovna přinutit krále k odstoupení?« — »Jestliže titul »vůdce oposice« je oficiální a je vládou placen, jak je možné, že může mluvit v Americe a být označován jako soukromá osoba?« (Tato otázka vyvolala bouři smích.)

Wilton Park je pokus. Zdá se však, že je to pokus, který stojí za to. Těch několik set Němců, kteří se zúčastní našich kursů demokracie, jsou jak kapky v moři, pěkně velkém. Je zde však naděje, že myšlenka se bude šířit i mezi německými civilisty doma.

Kyvadlo se může vzdalovati od nacismu, ale Němcům nebude stačit říci: »Vidíme, že jsme se mylili. Zapomeňme na všechno a začněme znovu.« Jestliže se jim má zamezit, aby opět přivedli svět na okraj záhuby, je nutno, aby si uvědomili, proč byl nacismus omylem. Musí se naučit znát ony okolnosti, které vedly k hitlerismu. Vždy byli Němci, kteří chtěli vybudovat svobodné a mírumilovné Německo. Bylo jich však příliš málo, aby se mohli postavit proti zastáncům germánských výbojných idejí. Bylo řečeno, že již v Německu neexistují a že jediní dobří Němci jsou mrtví Němci. Nyní, podle zkušeností z Wilton Parku, se zdá, že je přece ještě naděje na vytvoření Německa demokratického. Ve Wilton Parku se hledají lidé, kteří by mohli zachránit miliony lidských duší. (Picture Post)

věda a práce

Dr Jiří Alter

Svítání

Zdá se, že nastává jakási úleva v ostrém rozporu mezi stanovisky čtyř velmocí k otázce, má-li kontrola atomické energie předcházet odzbrojení atomických pum nebo opačně. Vyjádřili jsme to kdysi protikladem dvou požadavků: »Zahod' flintu a buďme přáteli« a »Buďme přáteli a zahodím flintu«, ve kterých jsou vyhoceny názory Sovětského svazu a Spojených států severoamerických. Nestalo se celkem nic zásadního od té doby ve vleklé debatě pracovního výboru komise pro atomickou energii, ale ovzduší se oteplilo a je náklonnost k vzájemné pozvánce »Sousedě, pohovoříme si o přátelství a flintě«.

Nestalo se nic zásadního, ale došlo přece k závažnému kroku. Koncem září předložil vědecký a technický výbor pracovnímu výboru zprávu o vyhlídkách kontroly atomické energie, a tato zpráva byla předtím jednomyslně schválena všemi členy výboru, tedy i zástupci Sovětského svazu. Zpráva byla ukončena již 3. září, nemohla však být postoupena, protože sovětsští delegáti čekali na pokyny z Moskvy. Koncem měsíce byli všichni delegáti ochotni hlasovat kladně, a tak se stal tento spis prvním významným dokumentem komise, jenž byl jednomyslně přijat. Arci, profesor Alexandrov poznamenal při hlasování, že výbor pracoval s neúplnými informacemi, a že tudíž většina jeho úsudků je hypotetická a podmíněná.

Atomická paliva

Zpráva je soustavným přehledem oněch bodů ve zpracování uranu, ve kterých je třeba důsledně kontroly, aby z postupu, určeného mírovým účelům atomické energie, nebylo odcizeno nebo odtráněno množství hmoty k pokoutným účelům válečné výroby. Pokoutným proto, že v rámci cíle, k němuž spěje atomická komise, atomické energie má být používáno jen pro potřeby lidské civilizace.

Zpráva poukazuje v úvodu na to, že fyzika atomového jádra byla již velice vyvinuta, když štěpení jádra bylo objeveno v lednu 1939. Mnohé podrobnosti o vyproštění energie z atomového jádra (již nazýváme atomickou energií) byly známy. Na tomto vědeckém pozadí byl objev štěpení jádra zajímavým objevem, rozšiřujícím známé přeměny atomů o další krok. Ale na praktickém poli šlo o objevení mohutného rozsahu. Štěpení znamenalo samočinné uvolňování ohromných množství energie pomocí jaksi »samopalného« řetězového postupu. Činnost, vedoucí k mírové výrobě, je však tak úzce spjata s druhou, válečnou činností, že sotva lze je rozdělit. Mimo to uvažoval výbor o možnosti, že jeho informace byly neúplné. Je totiž možno, že existují někde na světě nové významné objevy, jež nebyly uveřejněny. Objevy takového rázu, i kdyby se vyskytly v nastávající době, by mohly mít velký vliv na řešení problému kontroly. Není však vědeckého důvodu k předpokladu, že by tyto objevy znehodnotily rozbor, podaný v této zprávě.

Atomická energie, dostačující množstvím buď mírovým nebo válečným účelům, může být pouze plodem řetězového postupu, který zřihá atomické palivo podobné jako oheň obyčejné palivo. Vyproštěná energie je úměrná »spálenému« palivu. Čím víc paliva, tím víc energie. V přírodě se vyskytuje v značnějším množství pouze jedna hmota, která je atomicky vznětlivá, ačkoli můžeme vyrobit dvě jiné atomické hmoty »spalováním« vyskytující se přírodní hmoty. Tato je isotop uranu U-235, přimíchaný k druhému isotopu U-238 v poměru pouze 1:140. Vyrobené nové dvě hmoty jsou plutonium a isotop uranu U-233. Vyrábíme je z U-238 nebo prvku thoria ohněm spoujícím U-235. Mů-

žeme použít kteréhokoli z těchto tří paliv buď k pomalé výrobě civilisované energie, nebo k třaskavému konci atomické pumy. Je však rozdíl: kdežto pro explozi potřebujeme koncentrované palivo, stačí pro občanskou energii mnohem slabší koncentrace. To zplodilo návrh, aby byla atomická hmota smísená s jinou hmotou, která by ji činila neschopnou k explozi, ale nerušila by pomalý vývoj energie. Atomická hmota by tak byla »denaturována«, podobně jako lž je denaturován, aby nebyl pitný. Přimísená hmota by musela být toho rázu, že by se dala pouze velmi těžce oddělit od paliva samotného. (Používali jsme zde výrazů paliva a spálení pouze obrazně. Ve skutečnosti nejde o oheň v obvyklém smyslu; nevyžaduje se na příklad ani kyslíku, ani jiné lučebniny k udržení »ohně«.)

Ložiska uranu najdeme v různých částech světa. Nejznámější jsou smolince jáchymovské, kanadské a z Belgiekého Konga, dále uranová slída a autunit ze Spojených států. Jsou dvě cesty, jak získat atomické palivo z uranu: oddělení isotopu U-235 z přírodní směsi od isotopu U-238, a spálení U-235 za účelem výroby plutonia z U-238. (Tyto dva postupy byly popsány v článku Co před námi nám tají, v č. 29. Dneška.) Konečný výsledek obou procesů jsou jednak čistý uran, silně obohacený v isotopu U-235, jednak čistý kov plutonium. Obou atomických hmot může být používáno pro průmyslové agregáty i pro pumy. Třetí atomická hmota, isotop uranu U-233, nebyla ještě důkladně probádána a informace pouze sdělují, že theoreticky ji může být používáno pro agregáty i pumy.

Nač jsou dobrá

Nejvýznamnější charakteristikou atomického řetězového postupu je gigantický proud energie, uvolněný spalováním poměrně nepatrného množství hmoty. Denní spalování jednoho kilogramu U-235 vyrábí teplotu odpovídající 1,000,000 kilowattům. Táž teplota by vyžadovala spalování denních 3000 tun uhlí, dost na zásobování světlem i silou millionového města. Je tedy zřejmé, že atomická energie může být zapráhnutá do velkovýroby elektrického proudu a průmyslového vytápění. Z počátku jí bude bezpochyby používáno na výrobu tepla, jež by potom pomocí páry hnalo obvyklý turbogenerátor, vyrábějící elektřinu. Ačkoli je ještě mnoho nerozluštěných problémů, přece se zdá vývoj přímočarý.

Velké hlavní agregáty, postavené v Hanfordu na výrobu plutonia, dodávají velké množství teploty, již by mohlo být užíváno po určité rekonstrukci jako energetického zdroje. Je pravděpodobné, že by bylo možno zmenšit agregáty, kdyby se užívalo koncentrovanějšího paliva, ačkoli by musel vždycky býti obrácen zřetel k ochráně pracovníků proti silnému záření. Hanfordské agregáty jsou obklopeny zdmi půl druhého metru tlustými. Podle vypracovaných odhadů bude možno zhotoviti agregáty pro lodí, ale nelze očekávat, že menší hybné jednotky budou hnány atomickou energií pro příliš těžkou váhu ochranného pancéřování.

Toto nebezpečné vyzařování má však také svoji dobrou stránku. Používáme již dlouho záření radia, röntgenu, cyklotronu atd. pro léčebné účely a stejnou službu můžeme očekávat od agregátů. A to nejen pro léčení, nýbrž i pro průmyslové potřeby. Silné pronikající záření agregátů je skutečně také již pomůckou při různých fyzikálních pokusech. Ale to není vše. Agregát vyrábí poměrně ohromná množství radioaktivních hmot, protože při štěpení jednoho kilogramu atomické pumy povstane zase přibližně jeden kilogram vyštěpených prvků. Účinek této směsi, pokud jde o záření, je mnohotisíckrát větší než jednoho kg radia, poněvadž se rozpadává mnohem rychleji. Ačkoliv takových vyštěpených prvků je asi třicet, můžeme mimo to vyrobit značná množství radioaktivních isotopů i jiných prvků, vystavíme-li je proudu vyzařovaných neutronů. Všechny těchto radioaktivních látek mohou badatelé používat pro nové energetické výzkumy ve fyziologii, medicíně a chemických

dopisy

postupech a některé snad i brzo nastoupí místo radia v hojení rakoviny.

Konečně puma. Je to vlastně vysoce specializovaný vzor agregátu, jehož hlavní úmysl je spalování co možná největší části paliva za nejkratší dobu, t. j. než je agregát rozmetán. Velikost pumy je ještě zatajována, ale leží mezi 2 a 100 kilogramy. Namane se přirozeně otázka, kolik pum může být vyrobeno za rok. Roční výroba uranu byla před válkou asi 1000 tun. Z toho připadá na štěpný isotop U-235 asi 7 tun, čili 7000 kilogramů, a použijeme-li hranic velikosti právě uvedených (2 až 100 kg), pohybuje se počet pum mezi 70 a 3500. To by byla roční výroba za předválečné těžby. Kdybychom však spotřebovali celý výtěžek uranu na výrobu elektrické energie, vystačil by při pouze desítiprocentní výkonnosti na denní dodávku 2,000.000 kilowattů po celý rok.

Kontrola výroby

Skoro veškerá činnost, nutná pro výrobu atomické energie, je také předpokladem při výrobě pum. Je tudíž vždycky nebezpečí, že při mnohých příležitostech za normální výroby mírové energie jisté množství paliva může být přesunuto na kolej atomických zbraní. Je jasné, že čím později k přesunu dojde, tím větší je nebezpečí, poněvadž je pak třeba méně kroků k ukončení, méně času a méně místa. Kromě toho může být předstíráno, že odstraněná hmota je jen obyčejná výrobní ztráta materiálu. Jelikož však všechny výrobní kroky jsou vzájemně závislé, je také třeba, aby kontrola byla všude důkladně provedena.

Uran a thorium, jediné přírodní látky na výrobu paliva, jsou získány z rud. Samozřejmě může odcizování počínati již v dolech, není-li dostatečné kontroly, ale důsledky nebudou velice vážné, protože odsud je ještě dlouhá a obtížná cesta ke konečnému výrobku, k pumě. Dolování se děje vždy ve velkém měřítku a bude tedy třeba sledovati rozdělování rudy, aby žádná nezmizela postranní cestou.

První průmyslový krok, výroba uranových sloučenin z rudy, vyžaduje již lepší kontrolu, protože objem hmoty je menší a ztráty by byly nenápadnější. Je také nutno bděti nad normálními výrobními ztrátami, jichž by mohlo být používáno ke krytí odstraněných množství. Tím spíše je to nutno u dalšího kroku, u výroby čistého prvku, to jest kovu uranu. Množství materiálu je ještě menší a obtíže při objevení »krádeží« ještě větší.

Nejdůležitější však je výroba paliva samotného, U-235 nebo plutonia, poněvadž může být přímo upotřebeno pro sestavení pumy. Podle informací není třeba rozsáhlých výroben pro zhotovení pumy, a za nedlouhou dobu mohou odborníci být u cíle. Množství hmoty je poměrně malé a není vyloučeno, že ani vedoucí v továrnách nebudou s to mít stálý dohled nad materiálem, jak probíhá různými postupy v továrně. Je zřejmé, že kontrola by musela mít přesný dohled nejen nad zpracovávanou hmotou, nýbrž také nad palivem na skladě. Pokoutní výroba atomických zbraní by nebyla lehcе objevena, protože, jak jsme již zjistili, nepotřebuje velkých dílen a může tudíž lehcе být skryta, předpokládajíc, že by vyráběla přímo z »ukraděného« paliva. Jestliže by byla hmota odstraněna již dříve ve výrobním procesu, nebo přímo z dolu jako ruda, nebo dokonce z neznámých ložisk, musely by být zřízeny velké a složité továrny, které by zase vyžadovaly velkorysého průmyslového úsilí a mnoho pomocných činností neobvyklé povahy. Vše to by se těžce skrývalo. A bylo by také těžko doložit pokoutně, když geologická poloha ložisk je známa.

Zpráva konečně shrnuje svůj výsledek takto: Vědecká fakta nám nedovolují předpokládat, že by skutečná kontrola nebyla technologicky možná. Zdáli je možná politicky, není zde diskutováno, a zpráva nepodává tudíž žádného doporučení zvláštního systému, jenž by zaručil účinnou kontrolu.

Vědecký výbor uzavřel svoji práci jednomyslně a je nyní na politických činitelích, aby přičinili svou dobrou vůli k dobrému konci.

Studentská politika

I.

Vážený pane redaktore,

v poslední době konalo několik fakultních spolků valné hromady a při té příležitosti se v našem tisku objevilo mnoho poznámek a narážek na politiku ve fakultních spolcích. Většina úvah vyzněla v jakýsi protest proti zatahování politiky do studentského života a proti podávání politických kandidátek. Mám dojem, že veřejnost není o věci dostatečně informována, v neposlední řadě asi proto, že pisatelé těchto úvah a článků neznají pravděpodobně sami dost dobře praxi fakultních spolků a jejich práci.

Rád bych, abyste slyšel, a s Vámi též Vaši čtenáři, také hlas druhé strany, totiž studenta a studentského pracovníka.

Je správným názor, že politika ve fakultním spolku překáží často jeho činovníkům v práci vyložené odborové. Je to způsobeno tím, že dnešní student naprosto nestojí stranou politického života a že s sebou do fakultního spolku přináší kus své politické strany, takže, jak správně píše rmačka V. G. v „Dnešku“, „studentské spolky jsou jen rezonanční deskou dnešního stranictví“. Hlavní potíž však spočívá v tom; že studenti dnes musí často řešit vedle otázek odborových též otázky vyslovené politického charakteru, a ta dy potom dochází k těm nechutným stranickým projevům a hádkám (na př. brněnské demonstrace nebo protest SVS proti rozsudku nad protektorátní vládou a pod.), které mívají dohru až v Národní frontě. V záležitostech odborových se dohody dosáhne mnohem snáze, ač i zde se někdy s politikou setkáme (na př. „budovatelský příspěvek“). V takových případech je potom každý ochoten hájit své přesvědčení do krajnosti a lehcе zapomíná, že je akademickým občanem.

Je tedy politika v životě studentském a dlužno s ní počítat. Musíme se však dobře rozmyslet. Máme nechat bujet politické spory dál pod rouškou jednoty a jednotných kandidátek, při jejichž sestavování dochází ke zjevným ne právě příkladným proto, že politika zde působí ve skrytu a rozkladně, anebo si máme otevřeně přiznat barvu a hrát poctivou politickou hru před veřejností a posluchači, kteří alespoň vědí a mohou rozhodnout, kdo a jak bude hájit jejich zájmy též ve věcech politických?

Domnívám se, že způsob podávání politických kandidátek umožňuje zcela dobře poctivou politickou hru a je za dané situace nejlepší. Přiblížení k nějakému ideálu není samozřejmě vyloučeno; to ovšem souvisí s vývojem našeho vnitropolitického života. Studenti budou o takový ideál usilovat.

Tento způsob provedení fakultních voleb by značně uklidnil rozvířenou hladinu studentského života a umožnil klidnější práci studentských funkcionářů tím, že by podal poměrně přesný přehled politického přesvědčení na fakultě, takže výbor potom by mohl s klidným svědomím rozhodovat i ve věcech politických a být jist, že jeho rozhodnutí budou v souladu s většinou členstva. Dále je tento způsob naprosto demokratický, neboť volby jsou všude prováděny podle platných volebních řádů naší republiky.

Vyžněme politikaření ve fakultních spolcích poctivě dělanou politikou, a máme nejlepší předpoklady pro úspěšnou a poctivou práci studentskou!

S úctou

IngC. Albert Nesveda

II.

Vážená redakce,

těší mne, že jste se v „Dnešku“ zmínil o situaci ve fakultních spolcích a o jejich valných hromadách. Jsem jeden z mála nestraníků, kteří jsou činní v této doméně straníků, a dovoluji, abych odpověděl.

Meritum článku p. V. G. má být, že není náznaků o tom, že naše vysokoškolská mládež má dosti vůle jíti samostatnou cestou; mládež se při svých valných hromadách přidrží úzkostlivě počtu a praxe politických stran a není tím, čím bývala, totiž ukazovatelem nového vývoje; vysokoškolská duše je konservativní a ustrnulá a mládež jen navenek bouří a je hluchá.

Nejdeme-li dnes svou samostatnou cestou, pak není to nedostatkem vůle, nýbrž proto, že nám nové cesty není ještě třeba. Je to tak, jako bychom se nalézali třeba v městě postiženém válkou a potřebovali nyní v nastalém míru zlepšiti své živobytí ve vzdálenějším zázemí; z města by vedly pro používání občanstva do těchto krajů třeba čtyři silnice, avšak my, mládež, bychom jich nedbali a začali si stavět silnici pátou. Ne! Trpíce prozatím nejvážnějšími nedostatky, budeme spěchat cestou již zbudovanou a prostředky, které nám občané nabízejí, abychom se dostali co nejrychleji do vytouženého stavu. Teprve odtud začneme stavěti cestu svou. Valné

hromady fakultních spolků lze tedy posuzovat jako volby vysoškolské mládeže mezi jakýmiis dopravními prostředky, které jim pomohou být za příští rok opět o kus dále, a jen proto jsou, jak píše p. V. G., otiskem různosti, jež se jeví mezi dnešními politickými stranami. Studentské spolky budou resonanční deskou dnešního našeho stranictví potud, pokud existenční potřeby dnešního studenta budou problémy celostátními a pokud jejich řešení bude předmětem soutěže politických stran.

Ale odhalující takto hybnou páku fakultních spolků v jejich dobře vedené činnosti politické, přicházíme zároveň k základní brzdě jejich činnosti. V praxi se totiž fakultní spolek k této činnosti politické nepřiznává. Každý člen vedení je si dobře vědom, jak nerozlučné je práce odborářská s politikou spjata, obě činnosti jako straník vykonává, avšak činnost druhou — politickou, přestože provádí důkladněji, důsledně tají. A co z toho vzniká? Čistý stůl odborářské politiky ustupuje do pozadí a fakultní spolky stávají se kolbištěm politických stran. Nejsou to totiž strany, které slouží fakultním spolkům, nýbrž naopak, fakultní spolky slouží stranám při jejich soutěži. Stranická studentská politika ustoupila zde stranickému politikování. Co je to politikování? Je to činnost, která vznikla právě z oné tajené činnosti politikové; je to souhrn oněch zákulisních debat, intrik a ostatních jevů, které jí mají myslí členů ve vedení fakultních spolků tak, že ubírají čas, chuť a jistotu spolkovým pracím.

Politikování je nesporně škodlivé, a vymýtíme-li je, dostaneme se ve fakultních spolcích k oné ryzi odborářské práci. Politikování vyřídíme právě politikou. Přiznejme se k naší stranické studentské politice, když jsme si její existenci vědomi, když bez ní nemůžeme odborářsky stejně pracovat a když ji stejně provádíme. Buďme upřímní sami k sobě! Jaký to paradox, když kolegové-straníci a právě ti, kteří ve spolcích stranickou politiku provádějí, hájí stanovisko, že politika do fakultního spolku nepatří a že po těchto volbách již ve spolku nebude, zatím co já nestraník, který ve spolku právě pro své bezpartajnickví nejmíc trpím, volám: Politika do fakultních spolků dnes patří a ať chceme či ne, také po těchto volbách tam bude! Záleží jen na nás, zda to bude čistá a upřímná studentská politika, či akademika nevhodné politikování.

VÁŠ

Libor B r o m

Prosba Češek, vdaných za Němce

Ženy Češky — provdané za Němce, bývalé čs. státní příslušníky, dovolují si požádat o podporu jejich požadavku, t. j. o urychlené vyřízení jejich státního občanství. Svoji žádost odůvodňují takto:

Ačkoliv uplynula již značně dlouhá doba potřebná k přešetření jednotlivých případů, tak zajištění i k vyřízení záležitosti samé, jsme stále ještě bez dokladu, který by pravoplatně prokazoval naší státní příslušnost, nás Češek, provdaných za Němce, bývalé čs. státní občany. Naproti tomu ženy Němky, provdané za Čechy, tento doklad již obdržely, neboť již v samotném dekretu č. 33/1945 Sb. bylo na tyto pamatováno oním kouzelným slovem „blahovolené“. Zatím co my, rodilé Češky, vychovávající děti prokazatelně české, byly jsme ponechány na pospas neodpovědné ulici, ožebračeny o celou svoji výbavu, o veškeré zařízení bytové, o bytech ani nemluvě, a ještě zlomyšlně udávány z důvodů zistných.

Následkem zdlouhavého vyřizování čs. státního občanství je zajištění též nežádoucím zjevem vypovídání dětí ze středních škol v těch případech, kdy matka Češka nemohla po 18 měsících marných a bezvýsledných intervencí předložiti osvědčení o čs. státním občanství a která nakoupila svým dětem často za poslední peníze školní pomůcky.

Je nám stále vytýkáno, že svým sňatkem jsme prokázaly málo národního uvědomění, při čemž je známo, že i vysoký státní funkcionář a taktéž i poslanec ÚNS, uzavřel sňatek s Němkou po 21. V. 1938, prvý dokonce po 5. V. 1945. A co ona spousta manželství Čechů s Němkami — pouze 8000, slovy osm tisíc, uzavřených po revoluci pouhým udělením dispense, mezi kterými jest i určitý počet osvobozených politických vězňů, proti těmto manželstvím nepodávaly ovšem žádné svazy námitky, nesvolávaly protestní manifestace, nebylo vydáno zvláštní číslo Věstníku hlavního města Prahy, pouliční rozhlas nenabádal: „Lhůta k podání námítek prodloužena. Podávejte námítky proti udělování čs. státního občanství atd.“

Máme mezi sebou ženy, které se obrátily na základě sdělení zamítavého stanoviska, zaujatého k jejich žádosti ÚNV, na vyzáncství cizích zemí; ta se neomezila, jako se to děje u našich úřadů, na pouhé projevy soucitů a planých slibů, nýbrž přikročila k činům. Považují Češky, které jsou v této situaci, za „displaced persons“ a s úlevami pro ně a jejich rodiny vydávají permity a visa. Takto opustilo v poslední době již mnoho Češek i s dětmi svoji vlast a další hodlají následovat tohoto příkladu, který se zdá být za daných okolností jediným možným řešením. Voláme proto důtklivě, aby bylo s urychlením vyřízeno státní občanství smíšených

manželství, vrácena těmto bytová zařízení, svršky a drobné úspory. Nemůžeme stále ještě věřit, že by odpovědní vládní činitelé si mohli přát, aby se toto zoufalé opouštění vlasti stalo zjevem všeobecným.

Snad se konečně dočkáme, že představitelé našeho vlastního státu a národa budou mít pro nás tolik pochopení a hlavně dobré vůle, jako v případech smíšeného manželství Čecha s Němkou, uzavřeného po 5. květnu 1945, kterážto manželství požívají všech práv čs. státních občanů a nejsou nucena uvážovati o dobrovolném odjezdu z ČSR a dožadovati se pomoci zástupců cizích zemí.

Ženy Češky — provdané za Němce,
bývalé čs. státní občanky.

K případu Michala Mareše

Vážení redakce!

Reportáže Michala Mareše předčítám všem svým spolupředníkům a sympatií všech bez rozdílu politického přesvědčení jsou na jeho straně. Jsou psány v duchu Havlíčkově „Nebát se a nekrást“. Kdyby se toho všichni drželi, odpadly by vzrušující články Marešovy a tisková vojna za nimi následující. Odpadly by soudy a vládní blátem a špinou poctivého a statečného novináře, a lépe by se nám ve dvouletce pracovalo. Dokud tomu tak nebude, budeme věrně stát za Michalem Marešem. Jeho nerovný boj se zlem a s těmi, kdož se jej snaží umlčet a zneškodnit, nachází ohlas v celé dělnické veřejnosti!

S pozdravem

Silvestr K o t a s, obyčejný člen čs. soc. dem. strany.

Povídky o dávce z přírůstku na majetku

Vážený pane redaktore!

Uveřejnil jste v čísle 34 ze dne 14. listopadu t. r. článek Dr. L. H. „Povídky o dávce z přírůstku na majetku.“

Byli bychom Vám zavázáni, kdybyste uveřejnil naše stanovisko k případům, uvedeným ve zmíněném článku:

K případu č. 1 nelze mnoho poznamenati. Je to případ pro kriminální policii a nikoli pro ministerstvo financí. Vyčítati zákonu o přírůstku na majetku, že nepostihuje šmelinářské zisky, ulité ve zhoří, je totéž, jako vyčítati zákonu o přímých daních, že zloděj neplatí ze své kořisti daň důchodovou.

Pokud se týče případu 2., prosíme Vás o sdělení adresy onoho nešťastného p. učitele, abychom mohli poradit. P. učitel totiž podle platných předpisů nezaplatí ani jednu korunu na dávce z přírůstku. Obrazy, zakoupené v rozhodné době za 300.000 Kčs, se sice objeví ve vložce D jako majetkový přírůstek ale peníze, za které tyto obrazy pořídil, obdržel jako věno své manželky. Věno se považuje podle § 35, odst. 1. písmeno b o dani z majetku jako majetkové nabytí, to znamená, že částku možno na obalu přiznání z přírůstku odečísti. Na majetková nabytí zákon totiž pohlíží, jako by věnovaný majetek dne 15. listopadu 1945 náležel ještě dárci. Jiná otázka ovšem je, zda obnos, vyplacený jako věno, nebude u tchána p. učitele majetkovým přírůstkem. Jelikož se tchánovi za války vedlo dobře, předpokládáme, že oněch 300.000 K nabyl za války z prodeje másla a vajec městskému obyvatelstvu. Dávka z majetkového přírůstku jej pak postihuje plným právem.

Případ 3. je poněkud složitější; buďto lékař ony honoráře vyúčtoval a tento obnos pojal do svého přiznání k daní výdělkové a důchodové již v letech vzniku této pohledávky. V tomto případě by si mohl daň výdělkovou a důchodovou řádně odečísti. Jsme ale toho názoru, že když pacienti nemohli lékařské honoráře zaplatit za válečné konjunktury, tak je dnes sůlva zaplatí. Lékař by proto mohl větší část svých pohledávek odepsati jako dublosní a ušel by tak dávce z majetku a přírůstku na majetku.

Poručíme se Vám, vážený pane redaktore
v dokonale účtě

Důvěrnická a revisní spol. s r. o.

Spis D II 31/45

K článku, uveřejněnému v 34. „Dnešku“ pod nadpisem „Spis D II 31/45“, jednajícímu o pozůstalosti po Alfredu W. Mallmannovi, bývalém továrníku ve Vratslavicích nad Nisou, sděluje úřad předsednictva vlády úředně toto: Pozůstalost po Alfredu W. Mallmannovi je předmětem konfiskačního řízení ve smyslu dekretu presidenta republiky čis. 108-1945, které provádí Fond národní obnovy. V roce 1945 byla část majetku se souhlasem okresního národního výboru ve Vratslavicích nad Nisou a za souhlasu národní rady fy Ginsky dopravena do úřadu předsednictva vlády, kde je podle seznamu, který byl při převozu vypracován, deponována.

K ponechání některých předmětů, které nejsou reprezentativní povahy v převzatém nábytku, došlo jen proto, aby bylo zabráněno jejich ztrátě. Majetek (tedy i menší jinak nevýznamné části), je přesně podle původního seznamu evidován a je kdykoliv k dispozici Fondu národní obnovy, jakmile bude konfiskační řízení ukončeno.

Svět knih

KULTURNÍ ZPRÁVY

Vladimír Thiele

V SRPNOVÉ NOCI

V srpnové noci přes okraje cest
přetéká píseň cvrčků do úvozů
a dřív než luna oslaví svůj

vjezd
tichem se rozehrává
v maestosu.

My dva z ohnivé sazby letních
hvězd
si slabikujem lásky verš

i prózu.
Noc odpovídá na smích, na
bolest

Jen věchnou řízkou Velikého
vozu.

Ach rychle, přej si něco; přej
si víc,
teď právě padá jedna z létavic

a mizí v tmách za nalomenou
oří.

Jen rychle, nezapomeň hvězdě
říc',
at ve spleti těch Mléčných

železnic
se naše dráhy nikdy
nerozdvojí!

Z připravované sbírky
»Paleta lásky«.

NOVÉ KNIHY:

Vladimír Holan

HAVRANÍM BRKEM.

Od dob, kdy Antonín Sova napsal své vášnivé sloky Theodoru Mommsenovi, hrabivému starci, jenž zákeřně udeřil český národ, nebyly v českém básnictví napsány takové hrdé verše, jako Holanova »Odpověď Francii« z 30. září roku 1938, která se nyní ocitá v čele jeho souborného svazku »Zbésilá doba«, nazvaného Havraním brkem (vyd. Fr. Borový, 238 str. za 90 Kčs.

Nikdo si nemyslí tam u vás
všech,
že tato zem, v níž ještě žijí tiše,
dnes nebo zítra bude k vaší

píře
psi kůži dobrou na dudácký
měch.

Jsou už ty sloky předznamenáním Holanova vroucího vyznavačství slovansko-byzantského východu, nových národních a lidských jistot, jak potom zazněly z jeho Diku Sovětskému svazu a Panychidy, z jeho heroisace Rusi dětské a silné, spojující báživou minulost s neměnně báživou a úžasnou přítomností. Básník je tu visionářským kronikářem zbésilé

Mýlí se ten, kdo myslí, že je král bezpečen tam, kde
nic není bezpečno před králem.

SENECA

náletů, emigrace, urážek a ponížení i okupace. Píše básnické analýzy světa ve svém »Zpěvu třikrálovém«, věnovaném památce mrtvých v Habeši, Španělsku a Číně. Píše je s momentem nikdy nezapomenout, se vším tím úžasným, někdy až krkolomným slovním novátorstvem a spájením představ, vyvěrajícím jako z oblundného snu, z horečnatých visí a otřeseného lidského nitra, jež dává, koktá a křičí svá slova a klene z nich mohutný oblouk historického dění, zapsaného do foliantů lidské paměti opravdu »havraním brkem«, starých písmáků, namáčeným nejen ve vlastní krvi, ale v krvi celého zdravého a vyšínutého světa. Tóny nanávisti i lásky tu znějí v odvážném kontrapunktu a v bizarerii básnických obrazů znova zde přetištěného »Prvního testamentu«, jenž tento souborný svazek uzavírá.

Co stránka, co sloka, co verš — jsou doslova vyvělé ze vzbuřeného a vzrušeného básnickova nitra — a celek je básnické dílo, čtící vysoko nad mořem české básnické prostřednosti a její úzké cťové inspirace bez pronikavější a důsaznější myšlenky.

Vladimír Holan je básníkem intelektu, ale to neznamená, že by byl chladným rozumářem. Je básníkem podmanlivým, opojujícím, uhranujícím. Prostě — veliký básník, jakých — jeho velikosti — máme pět, šest, ovšem zase jiného tvůrčího fondu a jiných citových a duchovních poloh. Ostatně pak je průměr, nebezpečí. Nebezpečí v tom, že zplahují pojem básníka a profanují slovo básně nevkusně, nešeterně a bezostyšně, bez osobnosti a osobitosti, parazitující na svých mistrech a vzorech.

Přetištěno z Kulturní politiky

Z NOVÝCH FRANCOUZSKÝCH KNIH

Poesle: »La Muse gaillarde« je název výběru z básní veselého bohéma Raoula Penchona († 1937), roztroušených dosud po časopisech »Journal«, »Courrier français«. Penchon, oceněný Verlainem a Moréasem, vydal za svého života jen sbírku pijáckých básní »La Muse au

tvorby dýchá teplá láska k lidem.

Romány: Satiricko-realistický obraz mravů hnětených bídou a nedostatkem za uplynulé války kreslí Marcel Aymé ve své knize »Le Chemin des écoliers« (Cesta za školu, nakl. Gallimand), jejíž hrdina, šestnáctiletý školák z dobré rodiny a s výborným prospěchem, se stává šmelinářem, propadajícím ve škole a na konec milionářem. — Mofe je námětem knihy povídek Jean Merriena »Rien que la Mer« (Ed. Self) a Roger Verocla »Itafales« (Albin Michel, autora knihy »Capitaine Conan«, která byla před časem počtána Goncourtovou cenou. Poslední knihou známého autora námořních knih Claude Farrera je »La Gueule du Lion« (Flammarion). — Spolučazáčem o Stendhalovu cenu, o níž jsme referovali v posledním čísle K. I. byl M. de Mandiargues knihou »Le Musée noir« (Laffont), kterou přijímá kritika pochvalně. Druhý autor, Jean Orlicx, jehož kniha »Menus plaisirs« (Drobné radosti) přicházela v úvahu pro tuto cenu, byl za početného románu cenou Francouzské akademie. — Po denících Gidové a Greenové vyšel nyní deník Mauroisův: »Journal, Etats-Unis 46«. — Poslední knihou nového člena Francouzské akademie Maurice Genevoixe je historický román »Sanglar«, který vyšel u Flammariona. Tamtéž vyšla nedávno kniha o dvou dobách a dvou generacích »Les Six et les Trois« od André Billyho.

Věda, essaye, politika: V monografii »L'enlèvement d'Europe« (Europin únos) studuje Alfred Lombard život mytu o Europě a Jupiterovi v básnictví a umění od Moscha k Chénierovi a od metopu chrámu selmotského přes renesanci až do dnešní doby (nakl. Oreste Zeluck). — Zajímavý fragment myšlení a citění, utvářejícího se v dusném ovzduší války, podává kniha »Valeur de la vie humaine« (Ed. S. F. E. L. T.). Autorem je dvacetiletý André Roure, který padl v Německu r. 1945. Cenným dokumentem o Rimbaudově životě je kniha »Résonances autor de Rimbaud« (Ed. du Myrte). — Ozvuky okolo Rimbauda. — V téže edici vyšlo

Anatolu Franceovi »Anatole France« od Jacques Suffela. — V edici du Myrte vyšel nedávno závažný essaye Poedův »Le principe de la poésie« v překladu a s poznámkami Ch. Bellangera. — Otypech z Moliérových komedií pojednává Roland Bruyelle v knize »Les personnages de la Comédie de Molière«. — Osobnosti a učení Karla Marxe je věnována kniha André Věna »Vie et doctrine de Karl Marx« (Ed. de la Nouvelle France). První část je biografická, v druhé části je podán výklad Marxovy metody, filosofie a jeho názoru na vývoj společnosti. — Ve sbírce Présences vyšla u Plona kniha »Nations ou Fédéralisme« (Národy nebo federalismus). První část se zabývá kritikou národního státu, druhá ukazuje na příklad federalismu ve Švýcarsku, USA a SSSR. Kniha je kolektivní prací několika odborníků. — Jako 2. číslo sbírky »Dokumenty naší doby« vyjde Rubinsteinova studie o vnitřní a zahraniční politice trustů »Tajná diplomacie mezinárodních monopolů«. — Znalec Německa hr. Robert d'Harcourt použil spisů vlivného stoupence nacistických myšlenek, profesora Bergmanna ke své studii »Le Nazisme plein par lui — même« (Vlastní podobizna nacismu), která vyšla v edici La Revue des Jeunes.

Divadlo: Dvě nové hry Paula Sartra. Divadlo Antoine uvede v nejbližší době dvě nové hry Paula Sartra: »Morts sans sépulture« (Nepohřbení mrtví) a »La Putain respectueuse« (Úctyhodná děvka). Ve hře »Morts sans sépulture« řeší Sartre problém hrdinství, jak se projevovalo v době hnutí Odporu. Hrdiny jeho dramatu jsou oběti hnutí Odporu a jejich vrazi. — Problém vztahu bělochů a černochů ve Spojených státech řeší ve hře »La Putain respectueuse«.

Ruští klasikové v jednom svazku. Leningradské oddělení Goslitizdatu začlo vydávat seriál děl ruských klasiků v jednom svazku. Z Turgeněvových spisů jsou vydány »Lovcovy zápisky«, »Rudin«, »Otkové a děti«, »Šlechtické hnízdo«, »V předvečer«, z jeho her »Měsíc na vesnici«, »Darmo jed« a j. Svazek M. J. Lermontova obsahuje básně, poemy a dramatická díla. V tisku jsou »Dějiny jednoho města«, »Pánové Golovleovi« a jiná díla M. Saltykova-Ščedrina.

V Americe vyšla před časem úspěšná kniha »Forever Amber«, milostný příběh, který přesto, že neměl velkou literární cenu, získal si velký úspěch u publika. Korespondenta United Pressu v Tokiu, Ernesta Hoberechta, napadlo napsat podobnou knihu pro Japonsko. Tokijský nakladatel vydal nyní tento román pod názvem »**Tokijská románc**« (Tokio Romance). Hrdinou je korespondent United Press, hrdinkou japonská královna filmu. Přes noc se stala kniha nejpopulárnější a nejspěšnější v Tokiu a ačkoliv po první vyšla ve 100.000 výtiscích, poptávka po ní trvá.

10 let od smrti Gustava Kahna. Před 10 lety zemřel Gustav Kahn, významný básník francouzského symbolismu, který založil r. 1886 dvě symbolické revue »La Vogue« a »Le Symboliste« a o dva roky později uveřejnil po první Rimbaudovy »Illuminations« v Nezavislé revui. Vystupňoval revoluci, jak se projevovala v básnictví proti parnasismu v 80. letech (Baudelaire, Verlaine, Rimbaud, Mallarmé) tím, že se stal s Jules Lafourguem vlastním vynálezcem a theoretikem volného verše. V době rozkvětu symbolismu a l'art pour l'artismu napsal Kahn v »Počátcích symbolismu« (Les Origines du

Symbolisme) jasnovidná slova, která byla na tehdejší dobu pravým revolučním manifestem: »Zakořenila se ve mně jiná myšlenka: že totiž umění musí být sociální. Rozumím jsem tím, že se musí, pokud je to v jeho silách, odvracet od zvyků a tužeb buržoasie a obracet se, dokud se pro n nezaujme lid, na intelektuální proletáře, na lidi ztírka, nikoliv včerejška: nemyslil jsem ani na chvíli, že by měl básník tvořit banálně, aby byl jistotou pochopen.« K. i.

KNIHY REDAKCI DOŠLÉ

Bedřich Karen: **Episody**. Obálku navrhl Frant. Tröster. Vydal Čs. Kompas v Praze jako 13. svazek knižnice Umělci o sobě a o všem za redakce Dr. J. M. Kvapila. Stran 400, 147 Kčs brož., 175 Kčs váz.

Antonín Pecelt: **Revolta bohů**. Román. Druhý svazek VII. řady edice Za svobodu. Graficky upravil Stan. Maršo. Obálka Josef Paukert. Nakladem vydavatelství Za svobodu s. s. r. o. v Praze. Stran 307, 87 Kčs brož., 117 Kčs váz.

Ludvík Svoboda: **Nástin socialistické ideologie**. Vydal Orbis. Obálka Boris Hanš. Stran 114, 35 Kčs.

Akademik Ilja Trajnin: **Sovětská demokracie ve Velké vlastenecké válce**. Z ruštiny

přeložila M. Rampasová. Vydal Orbis. Obálka Ctirad Bezděk. Stran 56, 20 Kčs.

Dr. Ing. Miloš Horna: **Problémy měny v solidarismu**. Vydal Orbis. Obálka Jar. Smutný. Stran 77, 30 Kčs.

Doc. Dr. Jaroslav Nusberger: **Viditelné záření**. Obálka Zdeněk Binko. 59 obrázků v textu z archivu autorova. Vydal Orbis. Stran 129, 35 Kčs.

Polá G o j a w i c z y ň s k a : **Děvčata z Novolipek**. Přeložila Helena Teigeová. Doslov napsal Dr. Karel Krejčí. Titulní list Karla Lišky. Obálka B. Housy. Vyšlo jako druhý svazek edice současně prózy v nakladatelství Ant. Dědourek v Třebohovicích pod Orebem. Stran 322, 98 Kčs brož., 133 Kčs váz.

Bohuslav Březovský: **Člověk Bernard**. Vydal Václav Petr v edici Atom, sv. 140. Kresby Jos. Liesler. Úprava Jar. Švába. Stran 422, 110 Kčs.

Miroslav Hanuš: **Já — Spravedlnost**. Román. S obálkou a v úpravě Jar. Švába vydal Václav Petr. Stran 321, 100 Kčs brož.

Egon Hostovský: **Sedmkrát v hlavní úloze**. Obálka a typografická úprava K. Teige. Vydal Melantrich. Stran 292, 95 Kčs brož.

Jindřich Vodák: **Cestou**. Vydal Melantrich. Stran 461, 145 Kčs brož.

Doc. Dr. Karel Zlábek: **Anatomie pro pomocný lékařský personál a zdravotně-sociální pracovníce**. Vyd. Melantrich. Stran 542, 150 Kčs. Obálka K. Teige.

Pavel Eisner: **Chrám i tvrz**. (Kniha o češtině) Vydal Jaroslav Podroužek v Praze pod záštitou Syndikátu českých spisovatelů. Obálka i vazba Jaroslav Šváb. Stran 666, 320 Kčs.

Dr. Vida Lj a c k á : **Děti užte se rusky**. Vydal Melantrich. Obrázky nakreslil O. Marcín. Stran 184, 95 Kčs.

Prof. F. Štajgr: **Sovětské konkursní a vyrovnávací řízení**. Vydal Spolek čs. právníků Všehrd. Obálka Karel Kratochvíl. Stran 86, 33 Kčs brož.

J. Durychová: **Kurs ruštiny**. Vydal I. L. Kober v Praze. Stran 130. Kčs 48.—.

Československý státník KLEMENT GOTTWALD

Obrázové dílo, vydané ministerstvem informací k 50. narozeninám předsedy vlády Klementa Gottwalda, v bohaté úpravě, provedeno Neubertovým hlubotiskem za lidovou dostupnou cenu Kčs 50.— brož. Stran 76, rozměr 21×27 cm. Obdržíte u všech knihkupců nebo přímo ve **Vydavatelství ministerstva informací »Svět v obrazech«**, Praha II, Národní 10. Telefon 270-46-47.

Dvě bohaté a krásně vypravená díla, jež potěší milovníky moderního výtvarného umění — dva cykly kreseb, které jsou symbolickým vyjádřením vášnivého protestu proti hrůzám války.

TOYEN: STŘELNICE

Dvanáct surrealistických kreseb 1939—1940. Úvodní báseň Jindřicha Heislera, předmluva Karla Teige. Formát 40×28 cm. Vázané Kčs 150.—. Kromě toho bylo vydáno 200 číslovaných a podepsaných výtisků na kladivkovém papíře ve volných listech, autorkou vlastnoručně několika barvami kolorovaných. V krásných deskách Kčs 500.—.

TOYEN: SCHOVEJ SE, VÁLKO

Devět kreseb v dokonalém hlubotiskovém provedení. Úvodní báseň Jindřicha Heislera. Ve vkusných poloplátěných deskách Kčs 160.—.

Karel Teige napsal o kresbách Toyen:

...Jen jedině velmi vzdálené a čarodějně jméno se může vynořit v divákové mysl: obrazy a kresby, v nichž krvácí upíří sen hrůz a úzkostí, vražedných letopočtů, jsou nám dnes tím, čím byl své době Goya.

U všech knihkupců

Fr. Borový

Cigaretové papírky a dutinky *Abadie*

KRÁSNA KNIHA V DOKONALÉ VAZBĚ
BIBLIOFILSKÉ

Karel Dudašek, Praha II,

Na příkopě 26. Telefon 294-74. Pasáž Živnobanky.

Osvědčené adresovací stroje

ADDRESSTYP

pro blánové i kovové matrice, ruční i elektrické
Ruční stroj s výkonem 1200 různých adres za hodinu
za Kčs 3900.—.

ADDRESSTYP - EMIL ELTERLEIN, PRAHA XII,
Přemyslovská 24, Telefon 525-58.